

ÖTVEN ESZTENDŐ

**A BUDAPESTI HÍRLAPSZEDŐK KÖRE
FÉLSZÁZADOS TÖRTÉNETE
1884–1934**

VILÁGOSSÁG RT., BUDAPEST 1934

TARTALOM

Ünnepi beszéd

Előszó

A Kör megalakulása

Küzdelem a vasárnapi munkaszünetért

A Kör elnökei az ötven év alatt

A szervezet vezetői az ötven év alatt

A Kör ötvenéves működése

A Varga-Lilienberg-rendszer elleni küzdelem

Az 1895-ös bérharc

Az 1905-ös árszabály

Az 1910-es árszabályrevízió

A világháború

A forradalmak

Az ellenforradalom

Az 1921-es sztrájk

A 72 pont néven ismeretes megállapodás

Az 1924. évi nagy bérmozgalom

A bérnivellálási mozgalom

Az 1926. évi árszabályrevízió

Árszabálymozgalmak és béremelések 1926-tól 1929-ig

A bankzárlat

A lapkorlátozó rendelet

A súlyos adóterhek

Új utakon

A Kör munkája a segélyezés terén

Politikai megmozdulások, harc a sajtószabadságért

Május elsejének megünneplése

Harc a sajtószabadságért

Szedőgépek elterjedése Magyarországon

A hírlapok eredete

Az elmúlt ötven év alatt megszűnt napilapok jegyzéke

A kör történetének megírásához az anyagot a Typographia évfolyamaiból, néhai Novitzky N. László szaktárs „Egyesült erővel” című művéből, az országos bizottság jelentéseiből, a Kör jegyzőkönyveiből és Gábor Döme szaktárs „Emlékkönyv a Budapesti Hírlapszedők Köre huszonötéves fennállására” című füzetből, „A hírlapok eredete” című fejezetet a Typographia évfolyamaiból, Ferenczy: „A hírlapirodalom története” című könyvéből és a Népszava jubileumi számaiból állították össze a választmány megbízásából Csillag Ferenc és Reismann Dezső szaktársak. „A szedőgépek terjedése Magyarországon” c. részt Novák László szaktárs írta. A megszűnt lapok jegyzékét Radnai Mihály úr, a Pallas-nyomda igazgatója bocsátotta rendelkezésünkre.

Kiadó: Schmidt Béla.
Műszaki igazgató: Deutsch D.

ÜNNEPI BESZÉD

ÍRTA IFJ. ÁBRÁNYI KORNÉL

A BUDAPESTI HÍRLAPSZEDŐK KÖRE ALAPÍTÁSA ALKALMÁBÓL

Ti halavány éjjelezők,
Földművesek a szellem ugarán,
Akiknek munkájától nő magasra
Az események magja – s ád bő aratást;
Ti halavány éjjelezők,
Kiket apátok, Gutenberg, a nagy,
Árván hagyott; s a fényért, melegért,
Mit kezetek munkája létrehoz,
Kik ólomport, mécszgőzt, festékszagot
Mérgesve szívtok romlandó tüdőbe;
Ti halavány éjjelezők!
A halhatatlanságnak rövidéletű
Napszámosi; az élet örömeből
Kitagadott bányászok, – kik között
Sem gyermek nincs, sem agg, mert már a gyermek
Nem él gyermekkort; s aggkort egy sem ér el;
Ti hírlapírók féltestvérei
A névtelen tusában és egész
Testvérek a közös rabszolgaságban;
Az egyetértés, mely ím kölcsönös,
Frigyet kötött, s ebben a gyöngülő test
Nem roskad össze, mert mögötte áll egy
Hatalmasabb testület: – az egyetértés
Közületek el ne vesszen soha.
Ha bajotok van s nem hallgatja más meg,
Legyen egy hely s e helyen alkalom,
Hogy ezt egymásnak mondhattok el,
S hogy a közös lánc kevésbé szorítson,
Tetézzétek meg testvérszeretettel!
S mint megnyitjátok, íme, önsegélyül
Szövetkezéstek gyűlhelyét, – soha
Ne záródjék be abban szívetek
Egymás előtt! Viszont ha nyitva lesz is,
Ne költözzék belőle soha ki
Önérzet, részvét, türelem s remény,
Balsorsban is feltart ez, s boldogít.
Álljon jelszóul itt az önsegély,
S ki idejössz, munkálj s bízvást remélj.
Legyen szíved nyitott, de sohasem üres:
S ha szeretetni vágysz, te magad is szeress:
Ti halavány éjjelezők!
Legyetek üdvöz ez alakuláson!

Legyetek üdvözölve s leljetek
Vigaszt szép hivatástok tudatában!
Munkátok haszna felejtse el
A rajtatok eső kárt. Mosolyogva
Tűrjétek a jelent s nézzetek
Reménnyel, bizalommal a jövőbe.
Mert a ti hosszú éjszakátok is
Fel fog virradni és a miriád
Betűkből, miket összeraktatok már,
Végtére nektek is majd kitelik
Három szó: hála, jutalom, igazság!

De addig is, míg mostoha anyátok
A sors, mely nemcsak rátok út kezével,
De mással is így bán, mint veletek.
(S így nyújt vigaszt, a rosszban társat adva).
Hát addig is, ti egymást legalább
Istápoljátok testvérszeretettel!

Előszó

A 19. század első felében Európaszerte az összes országokban abszolutisztikus kormányzati rendszer dühöngött. A népek milliói reakciós kormányzati törekvések súlya alatt sínylődtek. A Metternich-rendszer szelleme kerítette hatalmába e vén földrész uralkodóit és kormányait, akik tüzzel-vassal útjába állottak a jelentkező új történelmi osztály, a munkásosztály érvényesülési törekvéseinek. Ezt a fekete korszakot a legféktelenebb elnyomatási törekvések jellemezték. Ilyen viszonyok közepette csak természetes, hogy az egyesülési és gyülekezési jog a nyomdai munkások számára Magyarországon is ismeretlen fogalom volt.

„A cenzúra és hóhér gondoskodott arról – írja néhai *Novitzky N. László* szaktárs az ‘Egyesült erővel’ című művében –, hogy a szabadabb gondolat és minden, ami a felvilágosítás, a szervezés és öntudatraébresztés színezetével bírt, már csirájában elfojtassék.”

Jellemző a cenzúra öldöklő hatására, hogy a múlt század első felében Magyarországon mindössze csak 10 ujság jelenhetett meg és ezek is csupán szépirodalommal, vallási vagy tudományos dolgokkal foglalkozhattak.

Az 1848–49-es szabadságharc leveretése után tizennyolc esztendő s rémuralom feküdt rá Magyarországra, amely megakasztotta a fejlődés szekerét s teljesen megbénította úgy a gazdasági életet, mint az irodalom, tudomány és művészet vérkeringését is.

Ezek a középkori állapotok 1867-ig tartottak. Ekkor kiegyezés jött létre a Habsburgok és Magyarország között, amely némi enyhülést hozott, az előző viszonyokhoz képest valamivel szabadabb lett a légkör, de ez sem hozta meg teljes egészében a magyar nép számára az egyesülési és gyülekezési jogot, a sajtó korlátlan szabadságát és a szabad szervezkedés lehetőségét.

A Bach-korszak elmúlása után eszmélni kezd az ország közgazdasági és társadalmi élete. Lapok, folyóiratok indulnak, könyvek tömegei jelennek meg a magyar piacon. A dolgozó néposztály is felébred évezredek álmaiból, egyesületekbe, körökbe, szervezetekbe tömörül s megveti alapját a modern munkásmozgalomnak, amelynek hatalmas lökést adott az 1889-ben Párizsban tartott nemzetközi konferencia, amely május 1-ét a világ munkásságának ünnepévé avatta.

*

Ötven esztendő telt el a Budapesti Hírlapszedők Köre megalakítása óta. Ezen félszázad leforgása alatt nagy átalakulások, forradalmi újítások szabtak új irányt, vágtak új utat a tőkés termelésnek. A technika fejlődése, a gépipari termelés rohamos elterjedése, újabb és újabb korszakalkotó találmányok, az emberi kéz helyett munkába állított gépek tökéletesedése napról napra új meglepetéseket hozott az emberiségnek.

Az egyre nagyobb teret hódító tőkés termelésnek tanult, írni és olvasni tudó szakmunkások tömegére volt szüksége s így iskolák ezreit építették az országban. Gyárak, ipartelepek létesültek, bányavállalatok alakultak, amelyek nagy tömegekben állították munkába nemcsak a városok, de a falvak dolgozóit is.

A gépipari forradalom bölcsőkorában Angliában az öntudatlan, szervezetlen fonómunkások, akik – a történelem tanúsága szerint – rabszolgasorsban éltek, éheztek és rongyoskodtak, ösztönösen a feltalált fonógép ellen vonultak fel, mert féltették az „ördög-masínától” szűkre szabott, száraz kenyérüket.

Később nagynehezen megbékült a gyárakba kényszerült munkásság a termelésben beállott forradalmi újításokkal, a hatalmas, könyörtelen vetélytárral: a géppel.

A gyáripar hatalmas térfoglalása, a kapitalista kizsákmányolás korlátlanága és lelketlensége lassankint öntudatra ébresztette a proletariátus táborát, rávezette a munkásosztályt is a szervezkedésre, a kapitalizmus túlkapásai ellen való védekezésre, a felszabadulás felé vezető útra.

Az embermilliók öntudatraébredése villámgyorsasággal követte nyomon az új korszak bekövetkeztét. A szocializmus tudományának megismerése talpraállította az elnyomott munkásosztályt s fegyvert adott az eladdig fegyvertelen milliók kezébe. A kapitalizmus kifejlődése szükségszerűen megszülte úgy politikai, mint gazdasági téren természetes ellenfelét s útnak indította az osztályharcot is.

Föleszméltek az évezredek óta testi-lelki elnyomatásban tartott embermilliók és emberibb életre, kultúrára vágyakoztak. De nem csak vágyakoztak a tömegek a felszabadulás után, hanem az idők folyamán egyre nagyobb és nagyobb céltudatossággal, forradalmi osztályöntudattal és erővel szálltak síkra és harcoltak politikai jogokért, gazdasági téren való boldogulásukért.

A mult század utolsó negyedében szerte az országban vasutakat építettek, fellendült az ipar, a kereskedelem, bányák nyíltak meg, gyárak százai keletkeztek. A munkásmozgalom is erőre kapott, harcos szervezetek, munkásegyletek alakultak, munkásujságok keletkeztek. A falvak, a kisműhelyek munkásai a gyárakban összetalálkoztak a külföldről behívott idegen szakmunkásokkal és a nagy számban hazatérő kivándoroltakkal, akiket a földéhség és a kenyértelenség űzött ki az országból, és akik magukkal hozták a szocializmus eszméjét és annak magvetői lettek. A virágzó iparnak és kereskedelemnek, a rohamos fejlődésnek indult ipari életnek állandóan sok nyomtatványra volt szüksége; az írás-olvasást elsajátító tömegek pedig – anyagi erejükhöz képest – könyveket, ujságot vásároltak s így a nyomdaipar és az ujságvállalatok is megizmosodtak. Napilapok, hetilapok és folyóiratok indultak, nyomdavállalatok és irodalmi intézetek, könyvkiadócégek alakultak. A nyomdaiparban gyors iramban bevonuló új, korszakalkotó találmányok (a gyorssajtó, rotációsgép, szedőgép, öntőprés stb.) által előidézett munkanélküliséget nagy mértékben ellensúlyozták az újonnan jelentkező munkaalkalmak. Hozzájárult ehhez, hogy a napilapok alapítása, időszakos lapok és egyéb nyomtatványok megjelenése nem volt a mult század utolsó évtizedeiben kormányengedélyhez kötve, s a cenzúra sem nehezedett rá olyan elnyomó erővel a nyomdatermékekre és az irodalomra.

Napjainkban mindez kormányengedélyhez van kötve s ez nagy mértékben ráfekszik a nyomdaiparra, béklyóba veri a sajtót és a szabad véleménynyilvánítást, s így nagy mértékben fokozza a munkanélküliséget.

*

A Budapesti Hírlapszedők Körének fejlődését vagy hanyatlását az elmúlt ötven esztendőben, de különösen az első negyedszázadban mindenkor az szabályozta, hogy a hírlapszedők, illetőleg a Kör tagjai milyen mértékben tevékenykedtek, buzgólkodtak az általánosság érdekeinek előbbrevitele, a Kör megerősítése érdekében. Volt olyan esztendő, amidőn a Kör taglétszáma 380-ról 44-re apadt le, ámde lelkes szaktársak szorgalmas szervezési munkába fogtak s még ugyanazon év végén a taglétszám újra 353-ra emelkedett.

Ezidőszert a Budapesti Hírlapszedők Körének 826 tagja van. Dacára a gazdasági válságból fakadó mostoha munkaviszonyoknak, egyre több és több szedőgép vonul be a nyomdaüzemekbe és így állandóan emelkedik a gépszedők száma is. Van ugyan néhány szedőgéppel rendelkező, árszabályon kívül álló kisnyomdaüzem is Magyarországon, sőt horogra akad néhány hajótörött, az életúton megtorpant, elzüllött, rövidlátó és öntudatlan munkás is, akik a legtöbb esetben intelligencia híján, kényszeredetten verik a klaviatúrát, ámde ezt átmeneti

nyavalyának tartjuk, amire gyógyulást fog hozni a válság enyhülése, de amíg ez bekövetkezik, addig is korlátok közé szorítja a nyomdászszervezet töretlen ereje, a tisztas üzemekben dolgozó gépszedők és a munkanélküli gépszedősereg példátlan fegyelme, együttérzése és nagyszerű szolidaritása.

A borzalmas világháború és a világtörténelemben eddig példanélküli, pusztító gazdasági válság kemény próbára tette a nyomdászszervezet és a Hírlapszedőkör erejét is. A nyomdai munkásság az emberi és szaktársi szolidaritás nagyszerű iskolapéldáját adta a munkásosztálynak örök időkre. A kölcsönös segítség a nyomdásztársadalomban valóban természet-törvénnyé vált.

A háborúk velejárója, a gazdasági életet megfojtó gazdasági háború, még ma is fennáll, mert a világégés útnak indító, az imperialista kapitalizmus konok és kapzsi képviselői makacs módon ragaszkodnak évszázados kiváltságaikhoz és nem okultak a múlt véres és vészes példáiból, természetesen hiányzik belőlük az őszinteség is és így nem tudnak feljutni az emberiség, az igazi jóvátétel piedesztáljára.

*

Átlépve munkában, küzdelemben eltöltött ötven esztendő határátközt, szeretettel és önzetlen úttörőknek kijáró mélységes tisztelettel gondolunk előharcosainkra, akik Körünk alapítása érdekében fáradságot és áldozatot nem kímélve, életrehívták a hírlapszedők harci szervezetét. Nehéz, verejtékes munka volt, mert nemcsak a munkásmozgalom esküdt ellenségeivel kellett szembeszállniuk és hadakozniuk, de az akkori szaktársak legtöbbszörének közönyét és öntudatlanságát is le kellett győzniük. Tanítással és írással kellett osztályöntudatra ébreszteniük a megszűnt cérendszer visszamaradt ingoványában tévelygő vaskalaposokat és ráeszméltetni őket osztályérdeükre, amely szükségszerűvé teszi a hírlapszedők harci szervezetbe való tömörítését.

Amikor tehát egyrészt kegyelettel és megilletődéssel hajtjuk meg előharcosaink előtt a mai, naggyá, hatalmassá fejlődött Budapesti Hírlapszedők Köre zászlaját, másrészt ma élő hírlapszedőkör tagok fogadalmat teszünk, hogy a szent Eszme jegyében összeforrvan, kéz kézbe téve, szívvel, lélekkel megvédjük, erősítjük és még hatalmasabbá fejlesztjük a nyomdászszervezetet és annak egyik hűséges bástyáját: a Budapesti Hírlapszedők Körét!

A Kör megalakulása

A köralakítás előtti időkben a tisztán betegségleyezéssel foglalkozó egyesületeket sem igen túrték meg a reakciós kormányzatok. Az önképzőosztály megalakulása korszakalkotó volt a nyomdai munkásság életében. „Az akkori széttagolt, egymás ellen és nem egymás mellett működő nyomdászársadalom – írja egy szaktárs – szomorú képet nyújtott.” Minden egyes egyén külön törekvéseket vallott s így a nyomdai munkásság a tőke szabad prédája volt ez időkben. Csak egy kisded csoport buzgólkodott szakmánkban a kollégiális összetartás ápolásán. Önfeláldozó és lelkes munkájuk azonban eleinte a mérhetetlen közöny és rövidlátás sziklafalába ütközött.

Ahány nyomdaüzem, annyiféle munkabeosztás. Járt a 11–13 órás munkaidő. A tanoncokkal egyes üzemekben még ennél is többet dolgoztattak. A heti munkabér 8–11 forint között váltakozott, amely összeg egyáltalán nem állott arányban azzal a munkával, amelyet abban az időben a nyomdai munkásoknak végezniök kellett. A napilapokat megcsúfolóan alacsony számolási alapon állították elő a lapüzemek. A hírlapszedők naponta 13–15 órát is dolgoztak, hogy megkeressék a mindennapi kenyeret.

A „Pesti Hírlap”-nál 1881–1885-ig 300 sor deputátért heti 11 forintot fizettek. Az Athenaeumban a lapszedők 23 krajcárral számoltak 1000 n-enként „speck” nélkül. 1893-ban az Állami nyomdában 10 forint volt a minimum, a szaktársnők 3–5 forint hetibérből tengették életüket, míg a segéd munkások hetifizetése 4–6 forint között váltakozott.

A Budapesti Hírlapszedők Körének eredete a magyar munkásmozgalom bölcsőkorába nyúlik vissza. A 19. század második fele a magyar munkásság ébredésének, föleszmélésének korszaka volt. A budapesti könyv- és hírlapnyomtató üzemekben többé-kevésbé középkori viszonyok uralkodtak.

1880-ban – a Budapesti Hírlapszedők Köre megalakulása előtt négy esztendővel – *Szandtner József* szaktárs vetette fel egy Kör megalakításának gondolatát, amelybe tömöríteni kívánta a hírlapszedőket anyagi és szociális érdekeik védelmére, azonban lelkes munkája a szaktársak közönye, illetve önzése következtében hajótörést szenvedett. Ez a nemtörődomség és osztályöntudathiány okozta, hogy ellenére az elviselhetetlen munka- és silány bérviszonyoknak, elődeink ezidőben képtelenek voltak erőteljes, egyetemes harcot indítani, sztrájkba bocsátkozni a viszonyok megjavítása érdekében, pedig már akkor számos példa állt előttük a magyar munkásság hősie küzdelmeiről, amelyek megmutatták, hogy a munkáltatók rideg elzárkózása miatt a munkásoknak minden fillér béremelésért és minden percnyi munkaidő-rövidítésért nagy áldozatokat kellett hozniok és kitartó harcokat folytatniok. Ezidőben nem volt árszabály, nem volt meghatározott munkaidő, nem volt pihenő, éjjel és nappal, ünnep- és vasárnap szakadatlanul folyt a testet és lelket ölő munka.

Szó esett több ízben köralakításról, ámde a többség ezt ellenezte, mert „ez soká elhúzódná s a vasárnapi pihenő megszerzését hátráltatná”. *Szandtner József*, *Leitner Pál* és *Kleinberger Ármán* szaktársak mégis körlevelet adtak ki a Kör megalakítása érdekében s lelkes, kitartó agitációjuk eredményeként ez alkalommal össze is gyűlt 120 aláírás, de szalmalángnak bizonyult az érdeklődés s az ügy lekerült a napirendről.

Ugyanezen esztendőben *Tanay Ödön* szaktárs a *Typographia* augusztus 20-i számának élén a következő felhívást adta közre: „Meghívás! A hírlapok bizalmiférfaai kéretnek f. évi augusztus hó 22-én délelőtt 11 órakor az egyleti helyiségben tartandó ülésen megjelenni. Az ülés főpontját egy hírlapszedői kör megalakítása képezendi.”

A Typographia élén hirdetett „gyűlésen” a küldöttek közül azonban csak hárman jelentek meg s így a köralakítás terve megghiúsult.

A Typographia 1880. évi szeptember 24-én megjelent száma közli: „A legutóbb tartott hírlapszedőgyűlés határozata folytán egy újabban választott küldöttekből alakítandó körnek kellett volna megalakulnia, azonban a gyűlés nem volt megtartható, mert azon összesen két küldött jelent meg.”

Egy újabb értekezleten megjelentek a „Pesti Napló”, „Hon”, „Magyarország”, „Egyetértés”, „Függetlenség”, „Független Hírlap”, „Magyar Föld”, „Politisches Volksblatt” „Neues Pester Journal” és a „Neues Politisches Volksblatt” kiküldöttei. Az értekezlet elhatározta hírlapszedőgyűlés egybehívását, amelynek napirendjére kitűzték *Deutsch Albert* szaktárs indítványát egy hírlapszedőkör alakítása tárgyában. A gyűlés azonban részvétlenség miatt ismét nem volt megtartható.

A Typographia 1883 június 8-i számában *Kleinberger Ármán* szaktárs tollából cikk jelent meg „Értsük meg egymást” cím alatt, amely a hírlapoknál uralkodó állapotokról is megemlékezik: „A mult évben a vasárnapi munka beszüntetése miatt a hírlapszedők közt mozgalom indult meg. Miután az anyaegylet ez irányba semmit sem tehet, egy hírlapszedői kör alapítása indítványoztatott, amelynek hivatása lett volna a helybeli hírlapszedők érdekeit képviselni. Akkoriban az egybegyűltekhez azt a kérést intéztem, hogy ebbeli törekvésben minden egyes vesse latba legjobb törekvését, hogy elérhessük azt, amit tőlünk manap megtagadnak, t. i. az ember-ségesebb létet. A többség hozzájárult e nézethez, s máris azon reményben ringattuk magunkat, hogy rövid idő múlva egy tömör testületet fogunk szemlélhetni az emberi jogokért való nemes harc küzdőterén. De másképp kelle jönnie! A Typographia legközelebbi száma egy hírt közlött, amely a hírlapszedőkre csak lehangolólag bírt hatni. A szerkesztő azt tanácsolta a hírlapszedőknek, hogy egy kör alakításától térjenek el, ‘miután az anyaegylet elegendő védelmet nyújt nekik’. A tanács nem téveszté el hatását, mert minden maradt a réginél. A hírlapszedői kör alakítását pedig, dacára, hogy a német hírlapoknál foglalkozó szaktársak jobban díjaztatnak, mégis ők karolták föl egy jobb lét kiküzdése végett és tették ezt a kollégialitás és szaktársi becsület érdekében. Szomorú kép gördül el szemeink előtt, ha a legtöbb hírlapok műhelyeit figyelemre méltatjuk. Piszkos, mindenféle kigőzölgéssel telített lyukban áll 10–12 ember összeszorítva délután 3–4 órától fogva – az osztási időt nem is számítva – éjfélutáni 2–3 óráig oly munkabérért, mely még egy iskolázatlan napszámos méltóságán is alul áll. Némely nyomdában ezenfelül még néhány pártfogolt jómadárnak ‘alantas szedői’ is vannak, t. i. olyanok, akiket természetesen ‘tetszésük szerint’ fizetnek. A legmegfeszítőbb munka követeltetik és ezen szaktársak a legrosszabbul díjaztatnak. Ilyen állapotok uralkodnak ma a hírlapoknál! Azon több száz szaktárshoz fordulunk szavunkkal, akik a mai mostoha viszonyok alatt nyögnek, hogy nyissák föl szemeiket és lássák, hogy magunk és hozzátartozóink az éh-nyomorral küszködünk!”

„Hírlapszedőink viszonyai s a Hírlapszedők Köre” címen (*pl.*) aláírással cikk jelent meg a Typographia 1883 július 20-i számában, amelyből a következő részleteket adjuk: „Azon kérdést bátorodom fölvetni, vajjon a nyomdászok, vagy bármilyen más ipart űző egyének közt – ‘a manapi civilizáció’ nélkülözhetetlen pékjeit kivéve – van-e munkásosztály, amely legtöbb idejét, éjjelét, nappalát oly testlő munka mellett tölti, mint a társadalmi életből száműzött hírlapszedők? A hírlapszedők munkaideje naponta 13–14 óra, amely munkaidőnek egynegyedrésze nappalra, háromnegyedrésze pedig éjjelre esik. A ‘hozzászabott’ kereset-képességi mód oly hírlapoknál, ahol ‘bizonyos pénz’ dívik, a hetifizetés 14 forint. Arányban áll-e ez a munkaidővel olyan munkásnál, aki éjjel-nappal dolgozik? Hisz az összeg fele, sőt háromnegyedrésze ennivalóra kell, hol marad a lakbér, a ruházat stb.?... Pláne, ha még az illető hírlapszedő oly szerencsétlen, hogy családja is van. Ilyen a helyzet a ‘Függetlenség’-nél, a ‘Pesti Hírlap’-nál és a ‘Budapesti Hírlap’-nál, amelyeknél tikkasztó hőségben naponta 280–

300 sor deputátot kell szedni. A 'Nemzet', 'Egyetértés' és 'Pesti Napló' szedői, igaz, hogy számolják soraikat, de nem az 1872. évi, hanem az üzletek részéről összekotyvasztott árszabály szerint, a vasárnapi munka kárpótlása nélkül. A 'Budapest' című néplap a legfukarabban fizeti szedőit, ami – tekintve a lap kelendőségét, pénzbeli jövedelmét – gyalázatos. Pihenőnap ezen lapnál nem létezik, a munkás itt valóságos gép!... Nem, rab! A 'Nemzeti Ujság'-nál hetenkint 9–10 forintjával díjazzák a szedőt. Itt a munkaidő 14–15 óra és 250–300 sort kell szedniök. Ilyenek a viszonyok a 'Magyar Állam'-nál, a 'Magyar Koroná'-nál és a 'Magyar Föld'-nél is. Az elsoroltakból láthatjuk, hogy milyen állapotok vannak a budapesti magyar napilapoknál. És ez állapoton a hírlapszedőknek kötelességük segíteni. Egy testté kell alakulniok és e test nem lehet más, mint a Hírlapszedők Köre. Ha ezen kör megalakul, egy hírlapszedők árszabálya dolgozandó ki, hogy végre-valahára az ujságszedők díjazása egyforma és a munkához arányban legyen! A Hírlapszedők Körének feladatát képezze továbbá az átkos vasárnapi munka megszüntetését kivívni. Úgy hiszem, örömmel fogadja minden hírlapszedő egy Hírlapszedők Körének életbeléptetését. Föl tehát – tetre!”

Ezidőben a Typographiában sűrű egymásután jelentek meg cikkek, amelyek egytől-egyig hírlapszedőkör megalakítását szorgalmazzák és 1884 január elején a Typographia első számában *Sixtus* és *Herakles* aláírásokkal két cikk jelent meg, mindkettő a hírlapszedők siralmas, tűrhetetlen helyzetével foglalkozott. A harmadik számban „Zur Gründung eines Budapesti Hírlapszedők Köre” címmel sürgeti (?–?) aláírással egy lelkes szaktárs a köralakítást.

Több esztendőn át tartó sikertelen próbálkozás és kísérletezés után megérett a köralakítás eszméje. A fáradhatatlan úttörők nemes törekvése és önzetlen munkája kalászbá szökött, megérett és gyümölcsöt hozott.

Végre föleszméltek és csatasorba álltak a napilapoknál dolgozó szaktársak.

1884 január 20-ára *Leitner Pál* szaktárs előértekezletet hívott egybe, amelynek napirendje a Budapesti Hírlapszedők Köre megalakításának előkészítése volt. A körlevél felhívta a Budapesten megjelenő összes napilapok személyzeteit, hogy az előértekezleten számarányuknak megfelelően képviseltessék magukat. Az értekezleten megjelentek a „Pesti Napló”, „Egyetértés”, „Nemzet”, „Pesti Hírlap”, „Kitartás”, „Budapest”, „Függetlenség”, „Magyar Föld”, „Pester Lloyd”, „Pester Journal”, „Politisches Volksblatt”, „Neues Politisches Volksblatt” és a „Magyar Korona” személyzeteinek kiküldöttei. Az értekezlet által kibocsátott taggyűjtő ívet 188-an írták alá.

A Typographia 1884 február 1-i számában a következő felhívás jelent meg: „Budapest hírlapszedőihez! Szombaton, február 2-án délelőtt ½11 órakor a Buzalka-féle helyiségben (Akácfa ucca) általános hírlapszedőgyűlés tartatik. Napirend: Az alakítandó Hírlapszedők Köre alapszabályainak megvitatása. Az ideiglenes bizottság.”

Az 1884 február 2-án tartott hírlapszedőgyűlésen nagy számban jelentek meg a lapszemélyzetek kiküldöttei. Az egybehívók nevében *Kleinberger Ármin* szaktárs üdvözölte a megjelenteket és felhívta őket a tisztikar megválasztására. A napirendet, a hírlapszedőkör alapszabálytervezetét, magyar nyelven *Leitner Pál*, német nyelven *Kleinberger Ármin* szaktárs ismertette. Az alakulógyűlésen határozatba ment, hogy a vasárnapi munka megszüntetése érdekében újból akciót indítanak. A gyűlés tagjai 160 szavazatot adtak le. A választás eredménye a következő: Elnök: *Marich Ágoston*; alelnökök: *Leitner Pál* és *Kleinberger Ármin*; magyar jegyző: *Körömszy I.*; német jegyző: *Hölzel J.*; pénztáros: *Lill Sándor*; ellenőr: *Sitte János*. A választmány tagjai lettek: *Allinger S.*, *Bejek J.*, *Bieber L.*, *Gerhardt A.*, *Grebens L.*, *Kubersa F.*, *Kohn N.*, *Lipp Károly*, *Melisszer E.*, *Salamon J.*, *Seebacher A.*, *Tichy Ákos*, *Tomaschek Géza* és *Weisz Mór*.

Az elnökség megválasztása után a hírlapszedőgyűlés nagy lelkesedéssel elfogadta a Kör alapszabályait, amelyet a belügyminiszter még ugyanezen év március havában jóvá is hagyott. Az illetékfizetés 1884 február 22-én vette kezdetét, amely heti öt krajcárban lett megállapítva.

A megalakulás alkalmából a bécsi hírlapszedők megleghangú átíratban üdvözölték a Budapesti Hírlapszedők Körét, hangsúlyozva, hogy „a szaktársi szolidaritás alapján a legmesszebbmenő kapcsolatot kívánják velünk fenntartani. Fegyelem és egyetértés a dolgozó munkások egyetlen erőssége. Az új testvérkör gyarapodását és felvirágzását teljes szívből kívánva, üdvözlettel és kézszerítással a Bécsi Ujságszedők Köre nevében: *Schwichovetz L.* elnök, *Dreyecker Károly* jegyző”.

Egypáran az alapítók közül még élnek és rokkantállományban élvezik Segélyzőegyesületünk támogatását, amelynek fölépítéséhez és megerősítéséhez az Ő lelkes munkájuk is hozzájárult. Őszinte szeretettel vesszük körül veterán szaktársainkat. Hálával hajtjuk meg előttük elismerésünk zászlaját. Kívánjuk, hogy ha deres fejjel is, de fiatalos erővel ériék meg azt az időt, amikor a mai rettenetes válságot legyűrve, jól megérdemelt nyugalomban gondolhatnak vissza arra a hosszú, küzdelemmel telt, de dicsőséges útra, amelyet megtettek.

Életben lévő alapítótagjaink névsora: Bleischütz Gyula, Durlák Nándor, Almási (Grünfeld) Kálmán, Glatz Ferenc, Glanz Adolf, Heverdle Károly, Horsovszky Sándor, Horváth Ferenc, Hölzel József, Lehoczky Károly, Walter (Melisszer) Ernő, Németh Károly, Perls Mór, Rosenberg Ede, Rácz István, Schwarz Ignác, Sprenczel Károly, Spitzer Márk, Steiner József, Szénássy József, Surányi István, Schwartz Adolf, Szabó Miksa, Salzmann Lajos, Tomaschek Géza, Vékony Sándor.

Küzdelem a vasárnapi munkaszünetért

A budapesti hírlapszedők már 1879-ben mozgalmat indítottak a vasárnapi munka megszüntetése érdekében. 179 aláírással ellátott emlékiratot szerkesztettek, amelyet megküldöttek a hírlapírók egyesületének is. A hírlapírók elnöksége – *Jókai Mór*-ral az élén – csatlakozott a mozgalomhoz s megbízottai el is jártak a napilapok szerkesztőinél és kiadóinál a hétfői lapok megszüntetése ügyében, azonban ez a közös akció nem vezetett eredményre, mert egy-két lapkiadó-szerkesztő csökönyössége ezt megghiúsította.

A Typographia 1880 május 7-i számában olvassuk: „Mint értesülünk, hírlapszedői körökben újból erőteljes mozgalom indult meg a vasárnapi munka megszüntetése végett. A mozgalom élén két elsőrendű napilap – egy magyar és egy német – szedőszemélyzete áll.”

Jellemző az akkori viszonyokra, hogy a „Függetlenség” című napilap szedői 1880 szeptember 8-án sztrájkba léptek, mert a cég a vasárnapi munkáért járó bért megvonta a személyzettől.

Az első összejövetelt 1880-ban elődeink egy belvárosi kis vendéglőben tartották, ahol tulajdonképpen a vasárnapi munkaszünet kérdését beszélték meg, s a megjelentek egyhangúlag abban állapodtak meg, hogy e fontos kérdésben memorandummal fordulnak most már a képviselőházhoz.

A memorandumot *Urváry Lajos* országgyűlési képviselő, a „Pesti Napló” szerkesztője terjesztette be. A „tisztelet Ház” pedig kiadta az akkori ipari és kereskedelmi miniszternek „tanulmányozás végett”. Így az ügy – feledésbe ment.

1882 augusztus elején mozgalom indult meg a hírlapszedők körében, hogy augusztus 20-án, Szent István napján, napilapok ne készüljenek. A mozgalmat a lapmunkások együtt folytatták le a hírlapírók egyesületével. Az akció sikerrel járt, a napilapok e napon azóta sem jelennek meg.

1882 szeptemberében a hírlapszedők újból gyűlésre jöttek össze, amelyen a vasárnapi munkaszünet kérdésével foglalkoztak. A gyűlés átiratot intézett a hírlapírók egyesületéhez, csatlakozásra hívta föl az újságírókat. Falk Zsigmond elnököt pedig közbenjárásra kérték fel, aki ezen felhívásnak készséggel eleget is tett. Az átiratból határozottan kicsendült a hírlapszedők azon elhatározása is, hogy amennyiben „ezen békés intervenciónk eredményre nem vezetne, úgy a vasárnapi munkaszünet kivívásáért a legvégső eszközökhöz fogunk folyamodni”.

A hírlapírók egyesülete több értekezleten foglalkozott a kérdéssel és kimondotta, hogy a hírlapszedők követeléséért síkraszáll; 11 tagú bizottságot küldtek ki, amely eljárta a napilapok kiadóinál és szerkesztőinél, akiknek nagy része hozzá is járult a vasárnapi munkaszünethez, azonban Rákosi Jenő lapszerkesztő és Bródy Zsigmond laptulajdonos elutasító magatartása miatt az akció megfeneklett. E sikertelen kísérlet után a kérdés egy időre ismét lekerült a napirendről.

1882 novemberében a budapesti napilapok munkatársai újból népes értekezletet tartottak a vasárnapi munkaszünet tárgyában, amelyen *Acsády Ignác*, a neves történelemíró határozati javaslatot nyújtott be, amely követelte a vasárnapi munka megszüntetését és a hétfő reggeli lapok teljes mellőzését. Az értekezlet fölirattal fordult ez ügyben az országgyűléshez is.

1882 november első vasárnapjára a bécsi szaktársak „A munkások fölmentése a vasárnapi munkától és a hétfő reggeli lapok” napirenddel népgyűlést hívtak egybe, amelyen 6000-en vettek részt.

Bécsben a vasárnapi munkát korlátozó törvény 1885 júniusában lépett életbe, amely megszüntette a hétfő reggeli lapokat. Ezen felbuzdulva, a Budapesti Hírlapszedők Köre is újabb mozgalmat indított a vasárnapi munkaszünet törvénybeiktatása érdekében, amelyet *Visy Imre*, a „Nemzet” szerkesztője és a többi napilapok is melegen fölkaroltak, de a „Budapesti Hírlap” szerkesztőjének és kiadójának a hétfő reggeli kiadáshoz való ragaszkodása ezúttal is meg-
hiúsította a hírlapszedők küzdelmének sikerét.

Az 1889 november 17-én tartott hírlapszedőgyűlésen *Sitte* elnök bejelentette, hogy a hírlap-
íróknak a vasárnapi munkaszünet tárgyában tartott értekezlete eredménytelenül végződött és
így e kérdést a hírlapszedőknek kell dűlőre vinniök. Jelenti, hogy a lapok kiadóinál és szer-
kesztőinél eljártak e tárgyban. A „Budapest”, „Kis Ujság”, „Neues Politisches Volksblatt”,
„Budapester Tagblatt” és „Budapesti Ujság” nem ad hétfőn lapot, ha a többiek nem adnak. A
„Budapesti Hírlap” elutasító választ adott. Az „Egyetértés” hozzájárulását a többi lapok
magatartásától teszi függővé. A „Pesti Napló”, „Nemzet”, „Fővárosi Lapok”, „Neues Pester
Journal” és a „Politisches Volksblatt” kiadói pártolják az ügyet. A „Pesti Hírlap” még nem
adott érdemleges választ, de elvben nincs kifogása a vasárnapi munkaszünet ellen. Dr Falk
Miksa készséggel állt a mozgalom élére. Tanácsolta, hogy küldjön ki a Kör egy bizottságot az
általá egybehívandó szerkesztői-kiadói értekezletre, amely közösen letárgyalná e fontos
kérdést, s amennyiben ezen értekezlet nem járna sikerrel, úgy a Kör az anyaejegylettel együtt
adjon be memorandumot az országgyűléshez a vasárnapi munkaszünet törvénybeiktatása
tárgyában. A tárgyalóbizottságba *Sitte*, *Lipp*, *Melisszer*, *Hölzel* és *Szénássy* szaktársak
választottak be. A tárgyalóbizottság a kérvényt Falk Miksa képviselő útján juttatta el a
miniszterelnökhöz. A képviselőház foglalkozott a beadvánnyal, ámde ez nem hozott semmi
eredményt.

A nyomdai munkásság 1890 márciusában „A vasárnapi munkaszünet” ügyében gyűlést
tartott, amely elhatározta, hogy a vasárnapi munkaszünet törvénybeiktatása érdekében döntő
küzdelmet indít.

1891-ben végre, sok gyűlésezés, memorandumozás és kérvényezés után, *Baross Gábor*
kereskedelmi miniszter előterjesztésére a vasárnapi munkaszünet törvénybe lett iktatva. Az
első szabad vasárnapot örömmünneppé avatta a Hírlapszedőkör. Július 19-én jól sikerült nyári
ünnepélyt rendezett a Széchenyi-kertben, a „Typographia” és az „Ébredés” dalkörök közre-
működésével, rokkantalapja javára.

A vasárnapi munkaszünetről szóló törvény azonban sokáig csak papíron maradt. A lapok
kiadói túltették magukat a törvényen, azt kényük-kedvük szerint megszegték, kijátszották. A
hétfő reggeli lapokhoz egyes lapkiadók berendelték személyzeteiket 5, 4, sőt 3 órára is, hogy
a megjelenésben első legyenek.

A Hírlapszedőkör 1895. évi közgyűlése behatóan foglalkozott a vasárnapi munkaszünet
kérdésével, amelyet egyes lapkiadók a törvény ellenére lépten-nyomon kijátszottak, megszeg-
tek. A közgyűlés utasította a Kör elnökségét, járjon el az illetékes szakminiszternél a vissza-
élések meggátlása ügyében. Ez alkalommal a miniszter ígéretet is tett, hogy „amennyiben
konkrét eset jut tudomására”, a törvény megsértőit szigorúan bünteti.

A választmány 1897 április 11-én elhatározta, hogy ismét akciót indít a hétfő reggeli lapok
teljes megszüntetése érdekében. Memorandumot nyújtottak át a lapok kiadóinak és szerkesz-
tőinek, amelyet két kiadó kivételével valamennyien magukévá is tettek. A két kiadó makacs-
ága miatt a mozgalom megghiúsult.

1898-ban a Hírlapszedőkör elnöksége újból szorgalmazta a hétfő reggeli lapok megszü-
ntetését. Ez alkalommal *Holló Lajos*, a „Magyarország” szerkesztője, országgyűlési képviselő
járt közben a kormánynál, azonban ígéretnél többet ez a megmozdulás nem eredményezett.

A harc folytatódott, az akciók egymást követték a vasárnapi munkaszünetért. A Typographia is állandóan napirenden tartotta a kérdést, különösen *Lerner Dezső* szaktárs foglalkozott ismételten több cikkben a problémával, sajnos, eredménytelenül. 1906 tavaszán végre a Kör választmányának *Izrael Jakab* szaktárs vezetésével indított erőteljes akciója eredménnyel végződött. Szaktársaink határozott fellépésére a lapkiadók most már valamennyien hozzájárultak a hétfő reggeli lapok megszüntetéséhez. Így 1907 január 7-től kezdve már nem jelentek meg a hétfői lapok.

A fővárosi lapok kiadóival kötött megegyezés után a hírlapszedők gyűlést tartottak, amelyen megjelentek a gépmester és öntőszaktársak is. A gyűlés egyhangúlag kimondotta, hogy „az újságkiadókkal létrejött megegyezés szigorú betartása fölött örködni a gyűlésen megjelent hírlapmunkások becsületbeli kötelességüknek tartják”.

*

A világháború kitörése után a rohanó események arra készítették a lapok kiadóit, hogy hétfőn reggel is tájékoztassák a közvéleményt. A kormány megengedte, hogy a napilapok e napon is megjelenjenek. A változott viszonyokra és a nagy munkanélküliségre való tekintettel nem emeltünk kifogást ez ellen, annál is inkább, mert ebben az időben szaktársaink két hétköznapon pihentek.

A hírlapírók 1915-ben mozgalmat indítottak a vasárnap készülő lapok megszüntetése érdekében. Ebben az ügyben a kormány 1915 június 5-ére ankétot hívott egybe, amelyen a Kör képviselője is résztvett. A szervezet és Körünk kiküldötte ezúttal a vasárnapi lapok további megjelenése mellett foglalt állást, amennyiben azoknak megszüntetése a munkanélküliek számát szaporította volna. Az ankéten a mi álláspontunk győzött: a lapok továbbra is megjelentek.

1917-ben a lapkiadók a kereskedelemügyi miniszterhez fordultak, hogy a vasárnapi munkaszünetet terjessze ki a napilapokra is. Ezzel kapcsolatban szervezetünk képviselői is eljárak a kormánynál azzal a kívánsággal, hogy a hírlapoknál alkalmazott személyzetek kártalanításban részesüljenek a vasárnapi lapok megszüntetése esetén. Ez az akció sikerrel járt, a lapoknál dolgozók fizetésük egyhatodrészét kapták kárpótlásul.

*

A forradalmak után az embersport nagyarányú fejlődésével elkerülhetetlenné vált, hogy a sportlapok hétfőn reggel megjelenjenek. Az illetékes kormányhatóságok meg is adták az engedélyt ezeknek a lapoknak, hogy vasárnap éjjel készüljenek, illetve túrték, hogy a vasárnapi munkaszünetről szóló törvény ne alkalmazzassék ezekre a lapokra, csupán az köttetett ki, hogy a munkásság ne emeljen ez ellen kifogást. Szervezetünk és Körünk vezetősége hozzájárult ezeknek a lapoknak az elkészítéséhez. Később egy-két politikai hetilap is engedélyt kapott a hétfőn reggel való megjelenéshez. 1922 szeptember havában megállapodás kötött a Főnökegyesülettel a vasárnap készülő és hétfőn reggel megjelenő lapok előállítására vonatkozóan. Ebben a megállapodásban biztosított a hetenkénti szünnap, ami által munkaalkalmakat teremtettünk egynéhány munka nélkül lévő szaktársnak. A munkabér az egy hétköznapra eső bér duplájában lett megállapítva, ami azt jelentette, hogy az ezeknél a munkáknál foglalkoztatott szaktársak a pihenőnap megtartása mellett egynapi többletkeresethez jutottak. Erről az egynapi többletkeresetről is lemondottak az érdekelt személyzetek 1930-ban, amikor a gazdasági válság elmélyülése következtében egyre fokozódó munkanélküliség szükségessé tette, hogy a kétnapos kimenőzés bevezetésével egynéhány szaktárs számára munkaalkalmat teremtsünk.

A Kör elnökei az ötven év alatt

A Budapesti Hírlapszedők Köre első elnöke *Marich Ágoston* szaktárs volt, aki élénken részt vett a köralakítás munkájában. Az 1884 június 12-én tartott közgyűlésen Marich Ágoston elnök lemondott, helyébe *Szandtner József* szaktárs került, Marich szaktársat pedig érdemei elismeréséül tiszteletbeli elnökké választották. A lapkiadók elleni küzdelembe belefáradt a harcok viharában meg nem edződött elnökség. *Szandtner József* elnök és *Leitner Pál* alelnök lemondottak tisztségükről. A Kört a széthullástól *Singer Sándor* szaktárs mentette meg, aki elnökké választása után lelkes munkába fogott, amely a Kör felvirágzását eredményezte. Az 1887-ben tartott évi közgyűlésen új vezetőség került a Kör élére. Elnök lett *Sitte József*, alelnökök *Lipp Károly* és *Salzmann Lajos* szaktársak. Sitte József szaktárs az elnöki tisztséget hét éven keresztül töltötte be eredménydús, becsületes munkássággal. Az 1894 július 29-én megtartott rendkívüli közgyűlés *Lipták Lajos* szaktársat egyhangúlag a Hírlapszedőkör elnökévé választotta. 1895-ben Lipták Lajos leköszönt. Utóda *Weisz Zsigmond* szaktárs lett. A Kör 1896 február 23-án tartott évi közgyűlése elnökké *Winckelmann Antal* szaktársat választotta meg, aki rövidesen megvált tisztségétől, helyébe a hírlapszedők rendkívüli gyűlésükön újból Lipták Lajos szaktársat ültették. *Vigh Ferenc* szaktárs indítványára nagy többséggel elhatározta a közgyűlés a sztrájkbontóknak a Körből való kizárását. Ez év júliusában ismét elnökválság állt elő. Az ügyek vezetését ideiglenesen *Salzmann Lajos* alelnök szaktárs vette át. Ez alkalommal nyomdánkenti szavazás útján történt az elnöki tisztség betöltése. A választás *Jantsy Henrik* szaktársra esett, aki tisztségét 1900 januárjáig töltötte be. Utána rövid idő múlva *Brikovits János* szaktárs vette át a Kör vezetését. Az 1904. évi közgyűlés *Weisz József* szaktársat választotta meg elnökké. Az 1906. évi közgyűlésen *Weisz József* szaktárs lemondott elnöki tiszteréről, helyébe *Izrael Jakab* szaktársat választották. Az 1908. évi rendes közgyűlés *Gábor Döme* szaktársat választotta meg a Kör elnökévé. Az 1909 március 28-án tartott közgyűlés *Izrael Jakab* szaktársat választotta meg újból elnökké, aki azonban augusztus 1-én tisztségéről lemondott. A választmány az ügyek vezetésével *Guttmann Jakab* I. alelnök szaktársat bízta meg.

Az 1910 március 13-án tartott évi közgyűlés *Guttmann Jakab* szaktársat választotta elnökévé, aki több mint egy évtizedig állotta a Kör élén. Guttmann szaktárs rendkívüli agilitással és ambícióval végezte munkáját és vitte előbbre a hírlapszedőmunkásság ügyét. Különösen az 1910. évi árszabálytárgyalások alkalmával fejtett ki fölbecsülhetetlen tevékenységet. Az ő irányítása alatt dolgozta ki a Kör elnöksége 1910-ben a hírlapmunkásokra vonatkozó árszabálytervezetet, amelyet szervezetünk akkori vezetője, *Peidl* szaktárs, illetve a tárgyalóbizottság majdnem szó szerint vett át és mint a szervezet előterjesztése került a közös tárgyalóbizottság elé. Nehéz és felelősségteljes munkát végzett Guttmann szaktárs a háború és az azt követő forradalmak alatt, hogy a Kör és annak tagjai minél kevesebb áldozattal kerüljenek ki e vészes idők viharából. Ma is nagy hasznát vesszük Guttmann szaktárs hozzáértésének az Országos Bizottságban, a tárgyaló- és lapbizottságban, amely területekben fiatalos ambícióval védi a nyomdai munkásság érdekeit.

1919 február 15-én *Lukács Ármin* szaktársat választotta meg a közgyűlés a Kör elnökévé, aki mint alelnök és választmányi tag, valamint bizottsági tag hosszú éveken keresztül odaadó munkáságot fejtett ki úgy a szervezet, mint a Kör megerősítése érdekében. Jellemző az 1919-es forradalmi idők szellemére, hogy az akkori irányzat zászlóvivői őt is elejtették, nem jelölték a Helyi Bizottságba. 1920-ban újból *Guttmann Jakab* szaktárs lett Körünk elnökévé megválasztva.

1921 április 24-én a rendes évi közgyűlés *Göncz Mihály* szaktársat választotta a Kör elnökévé, aki ezen tisztségét 1924 február 4-ig nagy agilitással töltötte be. Göncz szaktársat a nyomdai munkásság 1923 december havában a Typographia szerkesztőjévé választotta, de a kérlelhetetlen halál csakhamar kiűtötte a tollat kezéből, 1925 június 15-én fiatalon, 40 éves korában meghalt. A Kör és a nyomdászok sportegyesülete emlékkövet állított sírja fölé.

Az 1924. évi február hó 4-én megtartott közgyűlés a Kör elnökévé *Schmidt Béla* szaktársat választotta meg. Súlyos és küzdelmekkel teljes időben került Schmidt szaktárs a Kör élére. A forradalmak utáni infláció következtében a munkabérek a legminimálisabb életszükségletek fedezésére sem voltak elegendők. A Kör elnöksége és választmánya, Schmidt szaktárssal az élén, a napi gondoktól elfásult szaktársakat fölrázta. Akcióba lépett egyik lapszemélyzet a másik után és Schmidt szaktárs fáradtságot nem ismerve, éjjel-nappal rendelkezésre állt, bátor kézzel irányított, a harci kedvet élesztette, míg végre a dicsőséges 1924-es kizárás, illetve sztrájk bebizonyította, hogy fáradozása nem volt hiábavaló. De a győzelmes harc után sem nyugodott Schmidt szaktárs. A békebeli életszínvonal elérése volt a cél. Újabb megmozdulások következtek és rövid idő alatt ez a cél is elértett. A gazdasági válság újabb és még súlyosabb föladatokat elé állította Schmidt szaktársat, aki ezekben az időkben is megállotta a helyét, a csüggedőket kitartásra buzdította. Szocialista hittel és meggyőződéssel hirdette és hirdeti, hogy a gazdasági válság által reánkzúdult bajokkal is meg lehet és meg fogunk küzdeni, ha a hagyományos nyomdász-szolidaritással az áldozatkészséget fokozzuk. Ma, amikor elérkeztünk Schmidt szaktárs tízéves elnökségének jubileumához, megállapíthatjuk, hogy a tíz esztendő alatt a jobb és szebb jövőért folytatott harcban egész férfiúként állotta meg a helyét. Önzetlen és önfeláldozó munkásságát bátran állíthatjuk oda minden nyomdász elé mintaképül.

*

Ha a Kör ötvenéves történetének megírása alkalmával csak az elnökök működéséről emlékezünk meg, nem jelenti azt, mintha másoknak nem volna érdemük a Kör megerősítése és naggyátétele körül, de egyrészt az adatok hiányossága, másrészt helyszűke miatt nem sorolhatjuk föl mindazokat a szaktársakat, akik részint mint közkatonák, részint mint funkcionáriusok derekas munkájukkal hozzájárultak azokhoz az eredményekhez, amelyeket elértünk az ötven esztendő alatt és így csak egynéhány kollégáról emlékezünk meg, akik különösen élénk részt vettek a Kör munkájában. *Surányi István* szaktárs, alapító tag, hosszú évekig viselt tisztséget a Körben és mint a „Pester Lloyd” bizalmiférfia végzett derekas munkát. *Perl Béla* szaktárs rövid megszakítással 18 évig mint jegyző tagja volt a Kör elnökségének. *Stern Lipmann* szaktárs több ízben viselt tisztséget. Körünkben *Sebők József* szaktárs a Kör újjáalakítása alkalmával fejtett ki élénk tevékenységet. *Schwert Frigyes* szaktárs az 1900-as években buzgalkodott sokat a Kör tagjai érdekében.

A szervezet vezetői az ötven év alatt

Külön kell megemlékeznünk szervezetünk három vezetőjéről, akik ez alatt az ötven év alatt az összesség megbízásából a legexponáltabb helyről irányították azt a küzdelmet, amely mindnyájunk érdekében folyt. Sorrendben az első néhai *Zaka Lajos* szaktárs, aki a munkásmozgalom hőskorában, 1884-ben került a nyomdászszervezet élére, mint a *Typographia* szerkesztője. Zaka Lajossal a magyarországi nyomdai munkásság mozgalmában egy egészen új korszak vette kezdetét. Nagy munkakedvvel írt, agitált. Tolla ismert volt maró és gúnyos stílusáról. A legteljesebb kíméletlenséggel harcolt a munkáltatók kizsákmányolása ellen, de ugyanolyan kíméletlenséggel ostromozta a szaktársak hibáit is. Egy cikkéért, amelyben az 1890. évben lefolyt árszabálymozgalom alatt beszuszteroltakról festett hű portrét az ő megszokott stílusában, háromhavi elzárásra ítélték. Később sajtóvétség miatt újabb fogházbüntetést szenvedett el. Zaka szaktársat annakidején a munkáltatók minden eszközzel meg akarták akadályozni tevékenységében. Először megrendszabályozták, kondíciójától fosztották meg, de ez nem segített, még nagyobb agilitással dolgozott. Később Falk Zsigmond a Részvénytőke aligazgatói állását ajánlotta föl Zaka szaktársnak, de nem ment lépre. Nem hagyta magát leszerelni. Ekkor került sor a *Typographia* szerkesztőjének függetlenítésére. Az 1895-ös mozgalom után Zakának egyre jobban erősödő, radikálisabb szellemű ellenzéke támadt, amely annyira kifejlődött, hogy Zaka a szervezet érdekét tartva ez alkalommal is szem előtt, 1900-ban békét kötött az ellenpárttal, megvált a *Typographia* szerkesztésétől. Ettől kezdve egészen az 1919 március 18-án bekövetkezett haláláig, mint a Segélyező-Egyesület tisztviselője végzett elismerésre méltó munkát.

Zaka Lajos szaktársnak a *Typographia* szerkesztésétől való visszalépése után a nyomdai munkásság *Peidl Gyula* szaktársra bízta a szervezet vezetését, aki elsősorban az annakidején nagyon elharapódzott személyeskedéseknek vetett gátat, azután határtalan ambícióval fogott hozzá a szervezet kiépítéséhez. Az ő irányítása alatt fejlődött naggyá és hatalmassá a nyomdász-szervezet, amelynek minden irányban tekintélyt szerzett. Elgondolásainak egyre nagyobb számban nyerte meg a közösség ügyeivel foglalkozó szaktársakat, akikkel együtt a mai munka- és bérviszonyok, illetve a kollektív szerződés alapjait teremtetten meg. Rövid megszakításokkal 20 évig állott a nyomdász-szervezet élén, mindaddig, amíg a munkásmozgalom más ágazatai nem vették igénybe alapos munkakészségét és nagy tudással párosult munkaképességét. 1919 január 16-án Peidl szaktárs népjóléti miniszterré neveztetett ki, amely kinevezés minden nyomdai munkást örömmel és büszkeséggel töltött el. Az úgynevezett proletárdiktatúra beköszöntével Peidl szaktárs miniszteri állása megszűnt és így ismét munkára jelentkezett szervezetünkönél. De minthogy a diktatúra alatt a szervezet vezetői állását nem kívánta betölteni, kérte, hogy a Segélyező-Egyesületben alkalmaztassék. Az Országos Bizottság méltányolta Peidl szaktárs kívánságát és ahhoz hozzájárult. A tanácskormány bukása után a szakszervezeti vezetők közül összeállított kormánynak Peidl szaktárs volt az elnöke. A Peidl-kormány uralma mindössze hat napig tartott. Ez idő alatt hatályon kívül helyezte többek között azokat a rendeleteket, amelyeket a tanácskormány a sajtószabadság ellen kiadott. 1919 augusztus 6-án politikai puccsal a Peidl-kormányt lemondásra kényszerítették. Ezt követően november havában Peidl szaktárs kénytelen volt az országból eltávozni, mert személybiztonságát a hatóságok nem tudták garantálni. 1921 novemberében tért vissza, elfoglalta régi helyét, azonban nem okáig maradt szervezetünk alkalmazásában, mert az Általános Fogasztási Szövetkezet meghívta elnökgazgatójának. Peidl szaktárs megvált a szervezetünkben viselt állásától, de nem kapcsolódott ki a mozgalomból, megtartotta országos bizottsági tagságát, amelynek azóta is tagja és továbbra is a nyomdász-szervezet rendelkezésére bocsátja értékes tapasztalatait és nagy tudását.

A proletárdiktatúra bukása után vezetőségi tagjaink egy része nem folytathatta munkáját, mert az ellenforradalom részint börtönbe vetette őket, részint emigrációba kényszerültek. Ekkor az Országos Bizottság *Wiesenberger Vilmos* szaktársra bízta az országos megbízotti tisztséget. Minden romokban hevert. A legféktelenebb terror nehezedett a munkásságra és *Wiesenberger* szaktárs kemény kézzel, önfeláldozó bátorsággal vállalta azt a súlyos feladatot, hogy minden akadályt leküzdve, talpraállítsa a nyomdász-szervezetet. Hogy mennyi bátorság, mennyi hit és elszántság kellett ahhoz, hogy ilyen körülmények között valaki vállalja ezt a szerepet, csak az tudja kellőképpen értékelni, aki átélte azokat a borzalmas időket. A szervezet hivatala állandóan tele volt síró asszonyokkal, akik segítséget, védelmet kértek bebörtönzött, vagy az ellenforradalmi különítmények által elhurcolt férjeiknek. Az élete forgott veszélyben minden szakszervezeti vezetőnek, de különösen a nyomdász-szervezet vezetőinek, mert elsősorban ellenük indultak harcba az ellenforradalom politikusai, gondolván, hogyha bennünket megtörnek, a többi szervezettel már könnyen el tudnak bánni. De *Wiesenberger* szaktárssal az élen, tisztviselőink és bizottsági tagjaink mitsem törődtek a veszélyekkel, csakhamar rendet teremtettek az egész vonalon, úgyhogy rövidesen egyik akció a másikat követte leromlott munkabéreink följavítása érdekében. Mindenkor nehéz és felelősségteljes pozíciót jelentett az országos megbízotti tisztség, de különösen a forradalmak utáni időkben igényelt nagy körültekintést. *Wiesenberger* szaktárs azonban e kritikus időkben kellő tapintattal és mindnyájunk legnagyobb meglegedésére töltötte be helyét. Reméljük, hogy *Wiesenberger* szaktárs még sokáig fogja e legexponáltabb helyről irányítani a nyomdai munkásság harcát.

A Kör ötvenéves működése

A Kör ötvenévi működéséről, úgy a taglétszám alakulásáról, mint a kifizetett segélyek összegéről pontos, illetve részletes tájékoztatást nem tudunk nyújtani, mert a Kör régebbi jegyzőkönyvei és följegyzései a háború és a forradalmak alatt elkallódtak, úgyhogy csak nagy vonásokban számolhatunk be az ötven év eseményeiről. A Kör mozgalmi tevékenységéről is csak a fontosabb és az általánosságot érdeklő megmozdulásokat említjük meg. Hiszen a 80-as és 90-es években egymást érték a parciális mozgalmak, amelyekről már a hely szűk volta miatt sem írhatunk részletesen. De éppen ezek a gyakori összeütközések érlelték meg a kollektív szerződés gondolatát és így most már a történetíró szemüvegén nézve az akkori időket, megállapíthatjuk, hogy végeredményben ezek a mozgalmak úgy a munkás-, mint a munkáltató érdekelt-séget meggyőzték arról, hogy egyedül és kizárólag a kollektív szerződés biztosítja egyrészt az ipari békét, másrészt a haladást, a jobb és emberségesebb munka- és bérviszonyokat.

Mielőtt az ötven év mozgalmi eseményeit vázolnók, a Kör szervezési munkájáról is meg kell emlékeznünk. Már a 90-es években arra törekedett a mindenkori vezetőség, hogy társas összejövetelek és kirándulások rendezésével elmélyítse a szaktársi összetartozandóság és szolidaritás gondolatát. Ez a munka meghozta a gyümölcsét. Az áldozatkészség egyre nagyobb mértékben fejlődött ki a gépszedők és a hírlapmunkásság körében, úgyhogy különösen a háború alatt és az utóbbi évek folyamán mind nagyobb terhet vállaltak magukra, hogy a rettenetes gazdasági válság következtében bajba jutott szaktársak sorsán enyhíteni lehessen.

A kulturális munkából is kivette részét mindenkor a Kör. A Budapesti Korrektorok és Revizorok Körével együtt sorozatos ismeretterjesztő és tudományos előadásokat rendezett a legkiválóbb előadók bevonásával. Ezek az előadások állandóan nagy hallgatóságot vonzottak. Két év óta ezeket az előadásokat a Segélyező-Egyesület oktatásügyi bizottsága rendezi. Ebben a bizottságban a szaktársi körök megbízottai is helyet foglalnak.

A Budapesti Hírlapszedők Köre 1894 augusztus 19-én ünnepelte fennállásának 10 éves évfordulóját fényes ünnepség keretében, amelyen résztvett a bécsi hírlapszedők küldöttsége is.

A Kör választmánya 1908 szeptember 27-én tartott ülésén a Budapesti Hírlapszedők Köre 25 éves történetének megírására *Gábor Döme* elnök szaktársat kérte föl, aki csinos kiállítású füzetben ismertette a Kör negyedszázados működését.

A Kör 1909 március 7-én ünnepelte 25 éves jubileumát. A jubiláris közgyűlést *Schwert Frigyes* alelnök szaktárs nyitotta meg. Az „Ébredés” Dalkör a „Fel, socialisták!” kezdetű indulót énekelte, amely után *Gábor Döme* szaktárs ismertette a Hírlapszedőkör negyedszázados történetét. A díszgyűlés a „Marseillaise” eléneklésével ért véget.

*

A szedőgéppel rendelkező üzemekben fölmerült ügyek elintézésénél a Kör tevékenységét akadályozta az a körülmény, hogy a szedőgépszerelők nem voltak tagjai Körünknek. Ezt a fonák helyzetet maguk a szerelők is érezték. Több értekezleten foglalkoztak az üggyel, míg végül is 1929 július havában testületileg kérték a Kör tagjai sorába való felvételüket. A választmány a kéréshez egyhangúlag hozzájárult.

A bécsi hírlapszedők köre 1930 április 27-én ünnepelte fennállásának ötvenéves jubileumát. Az ünnepség a Konzerthaus-ban tartott díszközgyűlés és a Sophiensaal-ban rendezett művész-estély keretében folyt le. A Budapesti Hírlapszedők Körét az ünnepélyen *Schmidt Béla* szaktárs képviselte.

*

A Hírlapszedőkör első nagyobb harcát a „Pesti Hírlap” ellen vívta meg 1885-ben, ahol ázsiai állapotok uralkodtak, majd a „Budapester Tagblatt”-nál és „Neues Politisches Volksblatt”-nál és a „Függetlenség”-nél próbált a Kör vezetősége rendet teremteni. Nehéz feladat volt ez, mert az időtájt bőven kínálkoztak föl a munkáltatóknak öntudatlan testvérárulók, akik elgáncsolták a napilapoknál tisztességes munkaviszony teremtéséért folyó küzdelmeket. A Kör vezetősége gyűjtést indított a lapszedők közt a fenti lapoktól kilépettek segélyezésére, s erre a célra a tagok rövid idő alatt 1016 forintot gyűjtöttek. A harc elbukott egyes lapszedők gerinctelensége következtében, a németnyelvű lapoknál pedig 20 bécsi szedő árulása hiúsította meg a győzelmet.

A lapszemélyzetek akkori munkaviszonyaira élénk világot vet, hogy például 1884 elején a „Budapest” személyzete napi 13–14 órát dolgozott éjjel és nappal a legsilányabb díjazás mellett. Pihenőnapot nem tarthattak sem vasárnap, sem pedig ünnepnapokon.

1885-ben sok viszontagságon esett át a Hírlapszedőkör. A „Függetlenség”, az „Egyetértés” és a „Budapest” című napilapok személyzetei egymásután hagyták abba a munkát és a Kör a sztrájkolókat segélyben részesítette. Gyűlést gyűlés, értekezletet értekezlet követett, a hírlapszedők mindinkább jobban fölsismerték a tömörülésben rejlő erőt és közreműködtek abban, hogy a Hírlapszedőkör életképes, erős harci szervezetté váljon. A Kör választmánya *Lipp Károly* és *Paulich János* szaktársakat bízta meg a hírlapszedőárszabály kidolgozásával. Ezen árszabály, mely 1886 január 1-én lépett életbe, kimondotta, hogy ezentúl a napilapok csak számolásban állíthatók elő és az antikva lapszedés 25, a fraktúr 27 krajcárral számítandó 1000 n-enként.

A Varga-Lilienberg-rendszer elleni küzdelem

A parciális mozgalmak történetében külön fejezetet kell szentelnünk a „Pesti Hírlap”-nál lefolyt megmozdulásoknak, mert itt folyt a legelkeseredettebben és legtovább a harc. Itt nemcsak a céggel kellett megküzdeni, hanem a Varga-Lilienberg-rendszerrel, amelynek jellemzésére csak annyit, hogy 1890-ben mintegy 30 tanonc dolgozott itt, akik napi 13 órai munkaidő mellett (éjjel és nappal) 3–6 forint hetibért és teljes ellátást kaptak. A lapkiadó cég Lilienberg nevű vállalkozónak a lap előállításáért 450 forintot fizetett hetenként, vagyis 200 forinttal kevesebbet, mint amennyibe az árszabály betartása mellett került volna. A lelketlen vállalkozó a tanoncok embertelen kizsákmányolása révén évente 7–8000 forintot vágott zsebre. A szervezet vezetőségének törekvése, hogy a „Pesti Hírlap”-nál is békés úton árszabályszerű viszonyokat teremtsen, hajótörést szenvedett.

1892-ben a „Pesti Hírlap” személyzete sztrájkba lépett. Ez alkalommal történt, hogy Faust Günther szaktárs éjjel 12 órakor tűzbe dobta a lap összes kész tömöntvényeit, ami a megjelenésben nagy késést okozott. A bíróság Faust szaktársat ezért az „istentelen” tettéért kéthónapi fogházra ítélte. A megmozdulás nem járt eredménnyel.

1903 októberében a Légrády-nyomda összes alkalmazottai – a könyvomók is – sztrájkba léptek. A „Pesti Hírlap” mégis megjelent, mert a vállalkozó albérlő serdületlen ifjakkból álló személyzetet toborzott össze a lap előállítására. A sztrájk hatodik napján, 1903 október 6-án, nagy tüntetés volt a „Pesti Hírlap” vacikörúti palotája előtt. A tüntetés október 8-án megismétlődött. A rendőrség nagy készültséggel vonult ki, ez alkalommal sokan megsebesültek és a tüntetők közül hatvanat letartóztattak. A „Pesti Hírlap” napokig csak erős rendőri fedezet asszisztálása mellett, nagy késéssel tudott megjelenni.

Végre 1904-ben, hosszas tárgyalás után, sikerült Légrádyékkal megegyezésre jutni. A cég aláírta az árszabályt. A vállalkozó Varga-Lilienberg 1904 augusztus 14-én kénytelen volt elhagyni állását. A vállalkozó albérlő „kiemelése” nagy áldozatba került, mert az illető csak nagyobb összeg ellenében hagyta el jól jövedelmező, dicstelen vállalkozásának színhelyét.

1897 januárjában Lilienberg a Pallas-nyomdában készülő „Magyar Hírlap”-nál csapott föl albérlőnek. A Pallas-nyomda igazgatósága ugyanis elbocsátotta a „Magyar Hírlap” személyzetét és a lapot Lilienbergnek adta ki szedés végett, aki azt az ipartörvény világos rendelkezése ellenére jobbra fiúkkal állította elő. Az árszabálybizottság átiratot intézett e súlyos árszabálysértés ügyében a Budapesti Nyomdafőnökök Egyesületéhez, hivatkozva arra, hogy miután a nevezett nyomda vezetősége aláírta az árszabályt, amely annak betartására kötelez és mert a lap albérletbe adása és a tisztességes versennyel össze nem egyeztethető előállítási módja veszélyt jelent az árszabályhű üzemekre nézve is, kéri a Főnökegyesületet, indítson ez ügyben szigorú vizsgálatot és járjon el e káros túlkapás megszüntetése érdekében. A Főnökegyesület az átirat vétele után ülést tartott, amely kimondta, hogy „helyteleníti az ily eljárást és azzal szolidaritást nem vállal és intenciója: fönntartani a legutóbb elfogadott árszabály megkötése óta a munkaadók és személyzetek között fönntálló békés viszonyt és arra törekszik, hogy az árszabály tagjai által is betartassék”. Az „albérlő” szereplése e vállalkozás területén pünkösdi királtságának bizonyult. Elsöpörte a fölháborodás vihara.

1890-ben árszabálymozgalom indult meg. A mozgalmat a hírlapszedőknél különösen az a körülmény mérgeztette el, hogy a lapkiadók között akadt egynéhány, aki az 1885. évi árszabályt sem tartotta be. A választmány hírlapszedői árszabálytervezet kidolgozására öttagú bizottságot küldött ki. A tervezet a napilapoknál a záróórát éjféltutáni 1 órában állapította meg. Egyik pontja pedig azt tartalmazta, hogy lapzárta után a várókon kívül senki vissza nem maradhat, sem osztást, sem egyéb munkát nem végezhet. Ez a pont kívánta megszüntetni a számolásban dolgozó lapszemélyzetek azon egészségromboló szokását, hogy 9–10 órán át tartó „ráhúzás” után a szedők nagyobbik fele két-három órás osztásba fogott. A munkáltatók nagy része nem fogadta el az eléje terjesztett árszabályt, amire több napilap személyzete abbahagyta a munkát. A közös tárgyalóbizottság között végre megegyezés jött létre. A megmozdulás eredménye, hogy a számolási alap az egész vonalon egyöntetűen rendezve lett. A sztrájkmozgalmakkal járó kiadások, a kilépettek segélyezése teljesen kimerítette a Kör pénztárát. Ekkor a választmány indítványára a közgyűlés a heti illetéket 10 krajcárról 20 krajcárra emelte föl.

Az 1895-ös bérharc

1895 augusztusában a lapbizottság a tarthatatlan munka- és bérviszonyokkal foglalkozott. Kimondta, hogy a nyolcórás munkaidőért és megfelelő béremelésért mozgalmat indít. A bizottság a nyolcórás munkaidő mellett 14 forint heti minimumot és a számolásnak 2 krajcárral való emelését tervezte. Október 6-án az általános nyomdászgyűlés elfogadta a bizottság javaslatát azzal, hogy a nyomdai munkásság keresetének 2%-át az árszabálymozgalom céljaira adja.

A nyomdatulajdonosok ridegen elzárkóztak a követelések teljesítése elől. Ragaszkodtak a kilencórás munkaidőhöz és a minimális fizetések 12 forintban való megállapításához.

A bizottság november 24-én körlevélben közölte a szaktársakkal a munkáltatók válaszát, s a további teendőket a nyomdászszervezetek belátására bízta. Erre a legtöbb nyomdaüzemből kilépett a személyzet egy része, ámde sokan – állva maradtak. Az Állami Nyomda, Athenaeum, Budapesti Hírlap, Buschmann, Európa, Franklin, Hungária, Hornyánszky, Kosmos, Légrády,

Nagy S., Pallas, Pátia, Pester Lloyd, Wodianer és több kisebb nyomda személyzete részben állva maradt, s néhol csak egy töredéke hagyta abba a munkát. A napilapok csak 4–8 oldalon jelentek meg és különféle rágalmakat közöltek a sztrájkolókról. Erre válaszképpen az árszabálybizottság a közvélemény felvilágosítása céljából határozott hangú körlevelet adott ki, amelyben hű tükrét adta a nyomdai munkásság siralmas helyzetének.

A napilapok erre fölhívták a rendőrség figyelmét a sztrájkolók „veszedelmes magatartására”, amire a hatóság az egybehívott nyomdászgyűlést betiltotta, a sztrájkanyagokat pedig megszállotta. A németnyelvű lapok, köztük a „Pester Lloyd” is, Bécsből hozattak sztrájkfürőket. Ezeket azonban nagynehezen sikerült kipiszkálni dicstelen vállalkozásukból, amire egy pár nyomdatulajdonos állt be a lap kisézésére.

A december 2-án tartott bizalmiértekezlet a sztrájk folytatása mellett döntött. A kilépettek száma 2260, az állvamaradottaké 800 volt. December 6-ig mindössze 15 kisebb nyomda fogadta el a benyújtott árszabályt. Az árszabálybizottság lelkesítő hangú körleveleket adott ki és további küzdelemre buzdította a sztrájkolókat.

December 11-én az árszabálybizottság tárgyalásba bocsátkozott a munkáltatók hetes bizottságával. Ez a tárgyalás azonban eredményre nem vezetett. Háromheti meddő harc után a közös bizottság a munka megkezdésében állapodott meg. Az egybehívott nyomdászgyűlés elhatározta a munka felvételét. Azonban a nyomdatulajdonosok – a Czettel és Márkus nyomdaüzemek kivételével – volt személyzetüknek csak egyharmadát voltak hajlandók visszafogadni. Ez a megrendszabályozás nagy megütközést keltett és azt eredményezte, hogy a nyomdai munkások nagy része nem állt munkába, sőt azok egy része is újra kivonult az üzemekből, akik megkezdették a munkát. Egyes nyomdatulajdonosok följelentésére az iparhatóság a sztrájkolók közül több mint 600-at 10, 20, 60 forint pénzbírságra ítélt.

December 13-án délután újból összeült a közös tárgyalóbizottság, azonban eredménytelenül. Így a sztrájkolók 14-én minden üzemben – ahol a kondíciók még nem voltak betöltve – fölvették a munkát.

A bérharc elbukott. A szaktársak tömegét megrendszabályozták, nem engedték őket vissza az üzemekbe. Hetekig, hónapokig ették a munkanélküliség kenyerét, zokszó nélkül tudomásul vették az új helyzetet, de nem törtek meg. A harc áldozattal járt ugyan, de ez az áldozat nem volt hiábavaló. A tanulságokat levonták a szaktársak és erőteljes szervezési munkába fogtak, amelynek eredménye nem maradt el. A munkáltatók is kezdtek arra a belátásra jutni, hogy ha nyugodt és békés termelést akarnak, úgy le kell ülniök a tárgyalóasztalhoz és megegyezni a nyomdai munkássággal.

*

1996 március 1-én a nyomdai munkáság új bizottságot választott, amely érintkezésbe lépett a főnökérdelkezővel. A főnökök azonban azzal tértek ki a tárgyalás elől, hogy csak oly bizottsággal kezdenek tárgyalásba, amelynek tagjai közt a nagyszámú blokáltak (suszterek) megbízottai is helyet foglalnak. Erre a május 3-án tartott bizalmiférfi-értekezlet elhatározta, hogy az árszabály, a Főnökegyesület bizottságával való tárgyalás mellőzésével, nyomdánként nyújtandó be a főnökségnek elfogadás, illetve aláírás végett. Május 5-én 10 nyomda aláírta az árszabályt, mire a Főnökegyesület elhatározta, hogy összeül a munkásság bizottságával az árszabály megkötése céljából. Az árszabályt a szerződő felek hosszas tárgyalás után, 1896 június 14-én írták alá. Az ujságszedők munkaidejét és díjazását külön munkarendbe foglalta az új árszabály. Szabályozást nyert a hétfőn reggel és ünnepnapon való munka kerete is. Az új árszabály szerint a vasárnapi és ünnepnapon munka kétszeresen díjazandó.

*

1899-ben az 1896-ban megkötött árszabály a közös tárgyalófelek által egy évre meg lett hosszabbítva.

1900-ban a nyomdász-szervezet árszabályközösségbe lépett a Főnökegyesülettel. Megalakult a békéltetőbizottság is, amelynek hivatása lett az egyes munkások és munkáltatók között fölmerülő vitás kérdéseket, ügyeket elbírálni, elintézni. Az új árszabály végre tanoncszabályzatot is tartalmazott. Az árszabály záradékának első pontja kimondja, hogy: „szedőgépnél csak tanult betűszedők alkalmazhatók”.

*

1900-ban az „Egyetértés”-nél bérharc támadt, a teljes személyzet kilépett. Példás összetartásuk rövid idő alatt meghozta az eredményt: az árszabály teljes egészében való elismerését.

*

Az 1903-ban lefolyt sikeres árszabálymozgalom békés úton folyt le. Ez a körülmény nyugalmat biztosított a hírlapszedőknek is, a hírlapok legtöbbször betartották az elfogadott árszabályt.

*

1904-ben újból árszabálymozgalom volt. Ez alkalommal is sikerült békés úton megegyezésre jutni a Főnökegyesület kiküldöttjeivel. Az árszabálybizottság a november 10-én tartott nyomdászgyűlésen számolt be a tárgyalás eredményéről, amely, bár a nyolcórás munkaidőt ez alkalommal sem tudta keresztülvinni, de más téren előnyöket szerzett megbízóinak. A gépszedők effektív munkaideje e megállapodás szerint, a tisztítást is beleértve, 9 óra; nappal dolgozó ujságszedőknél 8½ óra, éjjel dolgozó ujságszedőknél 7½ óra. Nagyjelentőségű volt a megállapodás azon pontja, mely szerint egyik lapból a másikba szedést átvenni tilos.

Az 1905-ös árszabály

Az 1905 novemberében négy és fél évre megkötött árszabály első ízben rendezte a gépszedők munka- és bérvizonyait. Ez a rendezés a gépszedők számára nem hozott ugyan lényegesebb eredményeket, mert az üzemek többségében a gyakorlatban jobb munkafeltételek mellett dolgoztak a szaktársak. Voltak azonban olyan üzemek is, ahol rosszabbak voltak az állapotok és így mégis megnyugvást keltett a megkötött árszabály, mert az egész vonalon egységes munkafeltételek teremthetők. Az effektív munkaidő a nappal dolgozó gépszedők számára 9 órában, a nappal dolgozó lapszedőké 8½ órában, éjjel dolgozó lapszedőké 7½ órában lett megállapítva. A nappal dolgozó werkgépszedők bérminimumát 38 koronában, éjjel dolgozó werkgépszedőké 44 koronában, a nappali lapszedőké 44 koronában, az éjjeli lapszedőké 52 koronában, a vegyes üzemben dolgozó lapszedőké 58 koronában állapította meg az új árszabály. Idegennyelvű (német) lapokat szedőknél ezek a tételek 3 koronával emelkedtek. A számolási alap átlag 4 fillérrel emelkedett a kézi, szedéssel előállított napilapoknál. Egyéb tekintetben is javulást hozott az árszabály. A szedés befejezésének ideje is tisztázódott, amennyiben ki lett mondva, hogy az éjjel 2 óránál tovább nem tarthat. A várók díjazása is rendezve lett, valamint a különkiadások kárpótlása, az ünnepnap munkája és a hétfő reggeli lapok ügye is.

Az 1910-es árszabályrevízió

Az 1905. évi november hó 12-én életbe lépett fővárosi árszabály úgy rendelkezett, hogy annak érvénye 1910. évi április hó 30-ig tart, ha azonban eddig az időpontig újabb megállapodás nem jönne létre, úgy az árszabály ugyanazon évi október 30-ig meghosszabbítottnak tekintetik. Rendelkezett továbbá az árszabály olyan értelemben, hogy az bármely fél részéről a lejárat előtt félévvel fölmondható, vagy meghosszabbítható. Az akkori árszabály ezen rendelkezéseinek megfelelően a budapesti bizalmiférfiak 1909 október első napjaiban fölhívtak, hogy kérdezzék meg személyzeteiket az árszabály fölmondását illetően, október 15-én pedig bizalmiférfi-értekezlet tartatott, amely egyhangú határozattal az árszabály fölmondása mellett foglalt állást.

A szervezet vezetősége tanácskozássra, illetve állásfoglalásra hívta föl a személyzeteket az árszabálytervezetbe fölveendő kívánságokat illetően. A lapszemélyzetek és a werkgepszedők bizalmiférffiai a Körhöz juttatták kívánságaikat, amelynek elnöksége, illetve választmánya hosszas tanácskozások után kidolgozta a hírlapmunkásokra és gépszedőkre vonatkozó árszabálytervezetet. Ezt a tervezetet azután majdnem szószerint magáévá tette a szervezet tárgyalóbizottsága.

A munkáltatók taktikázása következtében az árszabálytárgyalások csak 1910 március 14-én kezdődtek meg és 43 ülés után, amelyek egyenkint 5–6 óra hosszat tartottak, június 17-én fejeződtek be. Három napra rá, június 20-án már bizalmiférfi-értekezlet hívatott egybe és 21-én folyt le az árszabály fölött a nyomdánkenti titkos szavazás, s ennek eredménye az volt, hogy az árszabályt a szaktársak elvetették.

A szavazás után az összes bizottságok együttes ülést tartottak, amelyen elhatározták, hogy sürgősen bizalmiférfi-ülés hívassék egybe s ott a tárgyalóbizottság tagjai köszönjenek le tisztségükről és adjanak helyet olyanoknak, akik esetleg újabb tárgyalások útján jobb árszabályt tudnak elérni. A bizalmiférfi-értekezlet június 27-én tartatott meg, de azon a tárgyalóbizottság leköszönését nem fogadták el. Ehelyett nagy szótöbbséggel, 225 szavazattal 7 ellenében, a bizalmiférffiak köréből fölvetett következő indítvány fogadtatott el:

„Kimondja a június hó 27-én tartott bizalmiférfi-értekezlet, hogy a tárgyalóbizottság és a szervezet tagjai között az árszabály ügyében fölmerült vitában döntő bírólul fölkéri a nemzetközi nyomdásztitkárságot.”

A tárgyalóbizottság a maga részéről ehhez hozzájárul és az esetleges döntésnek magát aláveti, azt kívánja azonban, hogy a nemzetközi nyomdásztitkárság megkérdezése előtt a budapesti nyomdai munkásság szavazás útján nyilvánítsa véleményét, hogy a döntést magára nézve kötelezőnek ismeri el.

A szavazás megtörtént, a többség úgy döntött, hogy aláveti magát a nemzetközi nyomdásztitkárság döntésének. Négy szaktárs utazott ki Stuttgartba, és pedig: az Országos Bizottság részéről *Peidl Gyula* és *Rothenstein Mór*, az árszabály elfogadását ellenzők képviselőjében *Király Albert* és *Perl Ernő*. Másfélnapi tanácskozás után a nemzetközi nyomdásztitkárság intézőbizottsága sürgősen elfogadásra ajánlotta az árszabályt.

Az árszabály 1910 július 11-én lépett életbe. Most már nyugodtan megállapíthatjuk, hogy az akkori tárgyalóbizottság alapos munkát végzett, ha az eredmény a nyomdai munkások többségét nem is elégítette ki.

A nyolc évre megkötött árszabály lényeges haladást jelentett minden területen. A munkaidő csökkentése ügyében csak igen kis mértékben mehettünk előre, mert a munkáltatók azzal érveltek, hogy nincs módjukban újabb szedőgépeket beállítani, már pedig a munkaidő csökkentése csak úgy válna lehetségessé, ha a szedőgépek számát szaporíthatnák. 1915 január

1-ére biztosított egynegyedórai munkaidőcsökkentés úgy az éjjel, mint a nappal dolgozók számára. A munkaidőre vonatkozó pontok a következőképpen szövegeztettek meg: A nappali munkaidő 1915. évi január hó 1-ig 8½ óra, azon túl pedig 8¼ óra. A nappali lapszedők részére a munkaidő 1915. évi január hó 1-ig 8¼ óra, azon túl pedig 8 óra. A délelőtti uzsonnázás 1915. évi január hó 1-ig meg van engedve, mely, a kézmosást is beleértve, 15 percig tart. A délutáni uzsonnázás egyáltalában tiltva van, ugyanígy meg van tiltva 1915. évi január hó 1-től a délelőtti uzsonnázás is. Az éjjeli munkaidő a lapszedők részére 8 óra, 1915. évi január hó 1-től kezdve 7¾ óra; nem lapnál alkalmazott gépszedők részére a jelen bérszabályzatnak egész tartama alatt 8 óra. Az olyan nyomdában azonban, ahol éjjel lapszedők és egyéb munkával foglalkoztatott gépszedők együtt dolgoznak, az éjjeli munkaidő 1915. évi január hó 1-től mindkét kategóriára nézve 7¾ óra. Az éjjeli munkaidőben félóra vacsoraidő bennfoglaltatik.

A munkabér a gépszedéssel előállított lapoknál az árszabály életbeléptekor 5 koronával emelkedett. További 1–1 korona béremelést biztosított az árszabály kétévenként, úgyhogy 1916. évi május hó első szombatjától a napilapoknál alkalmazott gépszedők munkabére nappal 52, éjjel 60, vegyes üzemben 66 koronában lett megállapítva.

Megemlítenünk tartjuk még, hogy a tárgyalásokba az egyes kategóriák szakértői is bevonattak. A hírlapszedők részéről *Erdős Jakab* és *Sebők József* szaktársak vettek részt mint szakértők a tárgyalásokban.

A világháború

A világháború fenekestől forgatott föl mindent. A munka megállt és amellet, hogy a nyomdai munkások százait vonultatták be katonának, egyik napról a másikra tömegével bocsátották el az üzemekből a szaktársakat, úgyhogy az adott kényszerhelyzetben a szervezet vezetőségének rendkívüli eszközökhöz kellett folyamodnia, hogy megvédje a szervezet és az általánosság érdekeit. Így jött létre a Budapesti Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesületének választmánya, másrészt a könyvnyomdai, nyomdai és könyvkötőmunkások szakszervezetei között 1914 augusztus 4-én egy olyan megállapodás, amely gátat vetett az üzemekben már-már katasztrofális méreteket öltött felmondásoknak. A megállapodás szerint az üzemek 50%-ig redukálhatták a munkaidőt. Napilapoknál, tekintettel arra, hogy a személyzet vasárnap is dolgozik, a megegyezés szerint minden vasárnap dolgozó lapmunkás hétközben két napot kimenőzni tartozott.

Oly lapszemélyzetnél, amely munkaidejének legalább egynegyedrésszében egyéb munkával volt foglalkoztatva, amennyiben ezen egyéb munka megszűnik, a munkaidő ennek megfelelőleg rövidül és a munkabér is 25%-kal leszállítható.

A háború folyamán összesen 16 megállapodást kötött a szervezet a Főnökegyesülettel, amelyek legtöbbszörre a munkaidőrovidítésre és a hadbavonultak családtagjainak segélyezésére vonatkoztak. 1917–18-ban az élelmiszerárak folytonos drágulása következtében több megállapodás kötött a munkabérek rendezése ügyében, azonban az e megállapodások alapján történt béremelések korántsem fedezték az időközben beállott drágulást, úgyhogy egyre kevesebb értéket képviselt az a munkabér, amelyet szaktársaink munkabér fejében kaptak. A háború későbbi folyamán, amikor az újabb sorozások után mind több szaktársunk vonult be katonának, bizonyos mértékben munkáshiány állott elő. Ekkor a munkaidő csökkentésére vonatkozó megállapodások hatályon kívül helyeztetek. Egy újabb megállapodás kölcsönös felmondási tilalmat foglalt magában és mivel a szaktársak nem élhettek korlátlanul a felmondás jogával, az egyének és az egyes személyzetek nem használhatták ki az előállott munkáshiányt munkabérük följavítása érdekében.

A forradalmak

A központi hatalmak katonai összeomlásának természetes következményeként 1918 október 31-én kitört a forradalom, amely új irányt szabott minden szervezeti munkának és így Körünk életében is új lehetőségek nyíltak a fejlődésre. A Főnökegyesülettel 1915 december 16-án kötött ama megállapodás, hogy a katonaságtól visszatérők munkába helyeztessenek, 1918 november 20-án újabb megállapodással egészítettet ki. A katonaságtól visszatérők nagy száma egyrészt és a lanyha ipari konjunktúra másrészt nagyobb munkanélküliség rémével fenyegette szakmánkat is. Erre a különleges helyzetre való tekintettel a magyar népkormány 1918 november 16-án rendeletet adott ki, amelyben a munkanélküliség elkerülése céljából a grafikai szakmákban a csökkentett munkaidő bevezetését rendelte el. A munkaidőcsökkentés mérvének megállapítását a rendelet a munkáltató- és munkásszervezetekre bízta azzal, hogy azt a mindenkori viszonyok által követelt módon, közösen állapítsák meg. E rendelet alapján megállapodás kötöttetett a Főnökegyesülettel a munkaidőnek heti 15 órával való csökkentésére. A csökkentett munkaidő kártalanítása pedig a kormányrendelet értelmében akként történt, hogy a 15 óra 20%-a a szaktársakat, 20%-a a munkáltatókat és 60%-a a kincstárt terheli. A népkormány e szociális érzékre valló rendeletével a nyomdai munkásságról elhárította a nagy nyomort jelentő munkanélküliséget. Okos és méltányos rendelkezés volt ez és bizony ma is szükség volna ilyen intézkedésekre, minthogy munkaalkalmak teremtésére rajtunk kívül ma senki sem gondol. Legfeljebb nagyhangú ígéretek hangzanak el elég gyakran az illetékesek részéről, anélkül, hogy ezeket az ígéretek csak a legcsekélyebb mértékben is követnék a cselekedeteket.

A drágaság 1919 március elején olyan mérveket öltött, hogy a vezetőség kénytelen volt bértárgyalást kezdeményezni. Az elért eredményt a bizalmiférfi-testület nem találta kielégítőnek és 1919 március 14-én tartott ülésén az újabb tárgyalás föl vételére 10 tagból álló új bizottságot delegált. Az új tárgyalóbizottság március 19-én számolt be a bizalmiférfi-értekezletnek, amely rendkívül heves és viharos tanácskozás után a megállapodást ismét elvetette. Ez a bérmozgalom ugyan tisztán gazdasági akció volt, amely magasabb munkabérek elérését célozta, mégis a bolsevista agitáció túlzott követelésekkel fűtötte a kedélyeket és ennek tudható be, hogy másnap, a bizalmiférfi-testület és a szervezet vezetőségének akarata ellenére, a budapesti nyomdai munkásság sztrájkba lépett. 1919 március 21-én ismét megindultak a tárgyalások a munkáltatókkal és délután 5 óra után – egy-két órával a proletárdiktatúra kitörése előtt – a munkáltatók hozzájárultak az előterjesztett kívánságokhoz és létrejött a megállapodás, amelyet még aznap este a bizalmiférfi-értekezlet is tudomásul vett és 1919 március 22-én reggel ismét megindult a munka.

A Károlyi-kormány helyzetét tarthatatlanná tette a jobb- és baloldali agitáció, amellyel nem tudott megbirkózni. A helyzet fölborulásához a végső lökést a Vyx-féle antantjegyzék szolgáltatta. E jegyzék az ország határait ismét szűkebbre szabta, aminek súlyos ódiúmat a népkormány nem vállalta és így a hatalom 1919 március 21-én a bolsevisták ölébe hullott.

A proletárdiktatúra sem oldotta meg a megélhetés súlyos problémáját és ez már a diktatúra első heteiben arra készítette a kormányzótanácsot, hogy a munkabérekérdést rendeletben szabályozza. 1919 április 14-től kezdődően egységes munkabérek léptek életbe. A nyomdai munkások 8,50 korona órabérben, vagyis 408 korona hetibérben részesültek. Szervezetünk föllépésére minden tényezőnek meg kellett barátkoznia azzal, hogy a munkabér kérdését újból szabályozni kell és hogy a jobb szakképzettséget, az értékesebb és nagyobb felelősséggel járó munkát jobban kell honorálni. Ezek a szempontok egy újabb rendeletben figyelembe is vétettek, de nem teljesen kielégítő módon, ami nagy elégedetlenséget váltott ki a szaktársakból. A nyomdai munkásság részére a legmagasabb órabért és az egyes kategóriáknak külön engedélyezett pótlékokat verekedett ki a szervezet.

A helyzetet súlyosbította, hogy hiába biztosított egy magasabb munkabér, a munkásság nem tudott élelmiszerhez jutni, mert a falu népe a kommún alatt kibocsátott fehér pénzt nem akarta elfogadni.

A kormányzótanács a nyomdai munkások részére biztosított nyári szabadságidőt beszüntette. Ebbe természetesen a szaktársak nem nyugodtak bele és fellépésükre e sérelmes rendelkezést visszavonták, továbbá elérték, hogy az illetékes népbiztosságok a nyomdai munkásokra vonatkozó rendeletek kibocsátása előtt szervezetünk véleményét meghallgatják.

A népbiztosságok ilyen és ehhez hasonló intézkedései a legnagyobb elkeseredettséget váltották ki a szaktársakból, úgyhogy a Typographiában egymást érték a kritikai cikkek és több bizalmiférfi-értekezleten juttatták kifejezésre a diktatúrából való kiábrándulásukat.

A proletárdiktatúra 1919 augusztusában átadta a hatalmat egy a szakszervezeti vezetőkől összeállított kormánynak, amelyet egy puccs rövid időn belül lemondásra kényszerített.

Az ellenforradalom

A diktatúra bukása után a szocializált üzemeket tulajdonosaik ismét átvették, és minthogy a nyomdákban munka nem volt, tömeges elbocsátások történtek, anélkül, hogy a fölmondási időre járó munkabért kifizették volna. A munkanélküliség olyan katasztrofális méreteket öltött, mint 1914-ben, a háború kitörésekor.

A munkáltatók a diktatúra alatt fizetett munkabéreket és a munkaviszonyokra vonatkozó egyéb rendelkezéseket nem ismerték el legálisaknak s a diktatúra előtti állapot visszaállítását követelték. Az ez ügyben megtartott közös tanácskozásokon megállapodás jött létre úgy a munkabérekre, mint a munkaidőre vonatkozóan, amely szerint a munkáltatók kívánságai honoráltattak és a diktatúra előtti szabályok léptek érvénybe. A szaktársak életviszonyai egyre romlottak. A pénz vásárlóértéke napról napra romlott, úgyhogy a hét végén kapott munkabér egyáltalán nem biztosította egy következő hétre az életlehetőséget. Többször rendeztetek ugyan a munkabérek, de vásárlóértékben mindig kevesebbet kerestek a szaktársak.

Az 1921-es sztrájk

Az 1921 február 6-án tartott hírlapszedőköri választmányi ülés hosszas vita után egyhangúlag kimondta, hogy „a mai tarthatatlan megélhetési viszonyokat tovább elviselni a nyomdai munkások nem hajlandók és ezért fölhívták a Kör elnöksége útján a szervezet vezetését, hogy haladéktalanul lépjen érintkezésbe a főnöktestülettel és záros határidőn belül állapodjék meg olyan munkabérben, amely a mai időknek megfelel”.

Az 1921 február 17-én tartott bizalmiértekezlet után a vezetőség érintkezésbe lépett a Főnökegyesület elnökségével, kérve, üljön össze a közös tárgyalóbizottság és haladéktalanul tárgyalja le a nyomdai munkásság bérköveteléseit. A főnökök február 23-ára helyezték kilátásba válaszukat. Közben a nyomdákban a hangulat egyre nyugtalanabbá vált és a vezetőség csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudta megakadályozni a kirobbanásokat. A közös tárgyalóbizottságot február 5-re hívták össze. A nyomdai munkások a béreknek 50%-kal való föl-emelését kérték azonnali hatállyal; a munkáltatók hosszas tárgyalása után bejelentették, hogy hajlandók ugyan újabb béremelésről tárgyalni, de a béremelés csak március 26-án kerülne kifizetésre, az addig terjedő három hétre heti 60 korona előleget folyósítanak a szakmunkásoknak, a segédmunkásoknak és a munkásnőknek pedig heti 36 koronát. Megbízottaink nem tartották elfogadhatónak a főnökök ajánlatát, mert ezt a munkásság semmi esetre sem

fogadná el. Javasolták, adjanak a munkáltatók március 14-ig a szakmunkásoknak 600, a segédmunkásoknak és munkásnőknek 400 korona előleget, a béremelésre vonatkozó tárgyalások pedig a jövő hét folyamán fejeztessenek be és az azonnal lépjen életbe. A főnöki rész a munkásmegbízottak javaslatával szemben 180 koronát ajánlott föl, három hétre fölosztva.

A javaslat a február 2-án tartott bizalmi testületi ülés elé került, amely névszerinti szavazással egyhangúlag elvetette a munkáltatók javaslatát és elhatározta, hogy hétfőn reggel nyomdánként a személyzetek „Nyilatkozat”-ot terjesztenek a munkáltatók elé aláírás végett, amelyben azok elfogadják és magukra nézve kötelezőnek ismerik el a személyzet által követelt bérjavítási összegeket. Határozatba ment, hogy amely üzemben aláírják a nyilatkozatot, ott tovább dolgoznak, ahol azt megtagadják, a személyzet haladéktalanul sztrájkba lép. Néhány kisebb nyomda kivételével az üzemek megtagadták a nyilatkozat aláírását, mire ezekből a nyomdaüzemekből a személyzetek fegyelmezetten kivonultak.

A sztrájk négy napig tartott. A nyomdai munkásság fölvette a munkát, miután a szerződő felek a sztrájk folyamán tanácskozásra jöttek össze s olyan megállapodást létesítettek, amely elfogadható béremelést hozott. A nyomdai munkásság példás összetartása győzelemre vezetett.

Ezt a harcot Budapest nyomdai munkássága nagyon súlyos viszonyok között vívta meg. A bérharcra ráfogták, hogy az nem gazdasági, hanem politikai megnyilvánulás és egy erőszakos rendszerváltozásra irányuló akciónak előhírnöke. A sztrájjal szemben a nemzetgyűlés is ellenséges indulatot tanúsított. Gróf Teleki Pál miniszterelnök is úgy állította be a sztrájkot a hozzáintézett interpellációkra adott válaszában, mintha annak politikai tendenciája lenne. A sztrájk egyébként ürügyül szolgált a reakciónak arra, hogy az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvényjavaslatot sürgősen tető alá juttassa.

A 72 pont néven ismeretes megállapodás

A Főnökegyesület 1922 december 5-én átirattal fordult szervezetünkhöz, amelyben a nyomdaipar súlyos helyzetére való hivatkozással „a munkabérszabályzat egyes határozmányai szigorú betartásának biztosítása iránt” a közös tárgyalóbizottságot ülésre hívta össze. Hosszabb huzavona után a nagy port fölvert árszabályrevízió tárgyalásai 1923 március 1-én vették kezdetüket és háromheti tanácskozás után, március 22-én nyertek befejezést. Tárgyalás alá került a munkáltatók által beterjesztett 72 pont, valamint a szervezet által előterjesztett javaslatok. A tárgyalás ideje alatt a drágulás olyan nagy arányokat öltött, hogy tárgyalóbizottságunk ismételten javasolta az árszabálytárgyalások félbeszakítását és a bérkérdés rendezését. Azonban erről a munkáltatók a tárgyalások befejezte előtt hallani sem akartak és ehhez nem járultak hozzá. Ehelyett hozzájárultak ahhoz, hogy a tárgyalások meggyorsíttassanak.

A módosított árszabály és a béremelésre vonatkozó megállapodás március 23-án került a bizalmi férfi-testület elé, amely hatórai kemény és izgalmakkal teli vita után egy szavazattöbbséggel elfogadta a megállapodást és ezzel az új árszabály 1923 március 26-án életbelépett.

Az árszabály új pontjai között olyanok is voltak, amelyek évtizedek óta megszerzett jogokat érintettek és emiatt az izgalom és fölháborodás elementáris erővel nyilatkozott meg. Legsérlemesebb a lapmunkásokra vonatkozó ama rendelkezés volt, amely a nyolcórás munkaidőnek minden csökkentés nélkül való kidolgozásáról szólt. Ennek a pontnak a lényege tulajdonképpen nem is volt újítás, mert a régi árszabály is annyi munkaidőt állapított meg és azt célozta, hogy a rövidített munkaidő, amely az előző évek folyamán a lapok összeszorodott terjedelme következtében állt elő, megszűnjön. Ez volt tehát a legsúlyosabb teherterele az új árszabálynak.

Az 1924. évi nagy bérmozgalom

Több mint két évtizedes kollektív-szerződéses állapot után, amelynek folyamán a nyomdaiparban időről időre békés megegyezéssel szabályozták a munkaviszonyt és munkabérekét a szerződő felek, 1924 április 7-én meglepetéssel szolgáltak munkáltatóink: megteremtették a nyomdaiparban az első kizárást, amely ezideig ismeretlen fogalom volt előttünk.

Nélkülözésteli sorsban tengődött a nyomdai munkásság, anyagi gondok nehezedtek a lapmunkásokra is, az elkeseredés vált uralkodóvá táborukban, hisz a hetibérünk mélyen a létminimum alá csökkent. Ez okozta, hogy a normális időkhöz szabott kollektív szerződés betartása részünkről egyre nehezebbé vált. Így történt azután, hogy egy nagyobb nyomda személyzetének egy kis töredéke súlyosan sértett önérzetének védelmében megsértette a kollektív szerződést.

Április 7-én az Athenaeum-nyomda bizalmijai megjelentek az üzemvezetőségnél és hivatkozva a nehéz megélhetési viszonyokra, kérték, hogy a vállalat biztosítson a személyzetnek a létminimumnak megfelelő díjazást. A kívánságot nem kötötték határidőhöz. Abban a reményben, hogy az igazgatóság megértést fog tanúsítani, a küldöttség fegyelmezetten visszatért munkahelyére. Amikor azonban „Az Est” és „Magyarország” személyzetének a bizalmiférfiai beszámoltak a küldetésről és igyekeztek őket megnyugtani, megjelent az üzem vezetője, órával a kezében és két percnyi időt adott a munka azonnal való megkezdésére, vagy a műhely elhagyására. Ez a provokáló föllépés az amúgy is ideges személyzetet végleg elkeserítette, a szaktársak abbahagyták a munkát és kivonultak az üzemből. A szervezet vezetősége – amikor az eset tudomására jutott – érintkezésbe lépett a Főnökegyesülettel, azzal a céllal, hogy a kollektív szerződés szellemében a sérelmet orvosolja és az esetet elszigetelve tartsa. A bizalmiak a szervezet küldötteinek érveit magukévá tették és megígérték, hogy lefékezik a személyzet izgalmát. Közben munkáltatói részről súlyos hibát követtek el: kizárták a lapszedőket.

A napilapmunkások kizárását általános kizárás követte. A munkáltatóknak ez a szokatlan és meggondolatlan lépése nyomán föltámadt a nyomdai munkásságban a legendás híru nyomdász-szolidaritás és harci kedv.

Április 8-án a szervezőbizottság összehívta a főbizalmitestületet és azzal az előterjesztéssel élt, határozza el a bizalmitestület, hogy az önként kilépett személyzet térjen vissza munkahelyére. Ez esetben garancia van arra, hogy a kizárás azonnal megszűnik. De a rideg intézkedés, a kizárás ténye a főbizalmitestületből is szenvedélyt váltott ki és az ellenállás álláspontja győzött: a munkát otthagyó személyzetet nem kényszerítette visszatérésre, de a kizártak a történetek után maguk sem voltak hajlandók a lapok előállítására jogos igényeik kielégítése nélkül.

Ezen az alapon szervezetünk vezetősége érintkezésbe lépett a munkáltatókkal, akik elutasító magatartást tanúsítottak. Egyezkedő tárgyalásra mindaddig nem voltak hajlandók, míg vezetőségünk a szerződéses állapotot vissza nem állítja. Újabb főbizalmiértekezlet ült egybe, amely megmaradt elhatározása mellett s így másnap egyetlenegy napilap sem jelent meg, kivéve a különös körülmények között készülő, vérszegény kormánylapok: a „Reggeli Hírek” és „Esti Hírek”.

Amikor a „Népszava” személyzete megtudta a lezajlott események pontos történetét, spontán elhatározásból beszüntette a munkát. Ezzel kettős célt kívánt szolgálni: egyrészt a kizárt lapszemélyzetekkel szemben akart forró szimpátiájának kifejezést adni, másrészt a „Népszava” szünetelésével is elő akarta mozdítani a másnapi békés megegyezést a munkáltatókkal.

Április 15-én, hétfőn, egy előkelő politikus, laptulajdonos, saját elhatározásából, semleges területen tanácskozássra hozta össze a két szerződő felet, amely tanácskozáson oly megállapodás jött létre, amely, amennyiben a főbizalmi testület azt magáévá teszi, lehetővé teszi a tárgyaló felek összeülését és a bérrendezés kérdésében a békés megegyezést. A bizalmi testület nem látta a megállapodásban a bérkérdés rendezésének garanciáját. Ezért csak hosszas, szenvedelmes és a késő éjszakáig tartó vita után tette magáévá 48 : 27 arányban az előterjesztést: a megegyezés előtti munkábaállást.

A nyomdai munkások nagyszerű szakszervezeti fegyelmét mutatta az a körülmény, hogy nagy elkeseredésük és harci elszántságuk ellenére, április 15-én, kedden, mindenhol zavar nélkül fölvtették a munkát. A kizárás ezzel befejezést nyert.

A munkafölvétel napján, kedden összeült a békeltetőbizottság is és elmarasztalta az árszabályt megsértő bizalmiakat, egy évre eltiltotta őket a bizalmi tisztség viselésétől; a személyzetek tagjait pedig fejenként 30.000 korona rendbírsággal sújtotta.

Április 16-án, szerdán összeültek a közös tárgyalófelek, ahol megbízottaink előterjesztették 50%-os alapbéremelési követelésünket. A főnökök ezzel szemben olyan kihívóan silány javaslatot tettek, amely magán hordta a provokálás minden kritériumát, sőt párhuzamba hozták ezt a garancia kérdésével, amely szerint a följánlott jelentéktelen morzsákért a nyomdász-szervezet rendszabályozza meg a főbizalmi testületet és ezáltal is biztosítsa a nyugalmat, a békét, a kollektív szerződés betartását.

A munkáltatói javaslatot tárgyalóbizottságunk nem fogadta el tárgyalási alapul és ugyanerre az álláspontra helyezkedett egyhangúlag a főbizalmi testület is.

A nyomdai munkásság követelése a nappal dolgozó szakmunkások számára heti 100.000, a nappal foglalkoztatott lapszedőké heti 120.000, az éjjel és vegyesüzemben dolgozó napilapmunkásoké heti 150.000 koronában lett megállapítva. Csütörtökön délelőtt közel 4500 nyomdai munkás teljes szolidaritásban nyújtotta át egész Budapesten a bérkövetelést az üzemek vezetőinek és fegyelmezetten, az egész vonalon, ahol a bérkövetelést az üzemek kötelezőleg nem fogadták el, egy emberként sztrájkba léptek. A küzdelem négy hétig tartott, változatlan elszántsággal és lelkesedéssel, méltóan a harc céljához: tisztas megélhetést teremteni a nyomdai munkásság számára.

Az első tárgyalás alkalmával a munkáltatók, egyrészt, hogy lapjaik megjelenését biztosítsák, másrészt, hogy gyengítsék a nyomdai munkások egységes erejét, ügyes taktikával éltek. Kijelentették, hogy a hírlapmunkások követeléseit hajlandók teljesíteni. A lapszedők azonban, természetesen, teljes szolidaritást vállalva a kéziszedőkkel, a nappali és werkmunkásokkal, ezt kereken visszautasították.

Csütörtökön este a kereskedelmi miniszter megbízottjának elnökle alatt a felek egyezkedési tárgyalásra jöttek össze, azonban sikertelenül, mert a munkáltatók akadémikus vitatkozásba kezdtek, anélkül, hogy komoly előterjesztés megtételére hajlandók lettek volna. Az első munkáltatói javaslat a szakmunkások részére kilenc hónapra fölosztva kínált föl béremelést, amellyel együtt a kilencedik hónapban a szakmunkások hetibére a létminimum 65%-át érte volna el. A második alkalommal hathónapi terminusba csomagolták az urak nagylelkűségüket. A pénteki tárgyaláson a munkáltatók részletfizetési javaslatukat a szakmunkásoknál négy, a szaktársnőknél és segédmunkásoknál hat hónapra szállították le, megbízottaink azonban megmaradtak eredeti előterjesztésük mellett. Erre a munkáltatók, arra való hivatkozással, hogy további engedmény megtételére fölhatalmazva nincsenek, ennek megszerzése végett kérték a tárgyalásoknak keddre való elhalasztását.

Szombaton a Főnökegyesület nyomdaipari szakosztálya kimondta, hogy a fölkínált alapról nem tér le, a lapokat azonos szöveggel, azonban külön-külön, minden lapnak a fejével meg-

jelenteti. Kimondották, hogy minden lap 500 millió korona biztosítékot tartozik letenni, hogy ily módon biztosítva legyen a nyomdai munkásság kiéheztetése. Sőt tovább is mentek egy lépéssel. Hamarosan húszmilliós pönálét kötöttek ki arra az esetre, ha valamelyik lap megszegné a kizárási határozatot. Szent szövetségbe tömörültek tehát a legellentétebb politikai irányzatokat képviselő lapok, hogy a munkások kenyérharcát egységesen letörjék. A „Világ” megfért az „Új Nemzedék”-kel, a „Nemzeti Ujság” összeölelkezett a „Pester Lloyd”-dal.

A keddi tárgyalás nem hozott megegyezést, mert a munkáltatói előterjesztés megközelítőleg sem honorálta a nyomdai munkásság bérkövetelését. A szerdai főbizalmiülés hosszú vita után egyhangúlag visszautasította a kedden előterjesztett munkáltatói javaslatot.

Április 9-én ismét megjelent a „Népszava” és részletes tudósításban számolt be az eseményekről. A többi lapok kivétel nélkül állták a kizárási határozatot.

A nyomdai munkásságnak nemcsak a munkáltatókkal kellett megküzdenie, de a kormány egyoldalú beavatkozása és a rágalmak és hazugságok egész özöne ellen is. A kormány rendszabályokkal fenyegetődött. A sok rágalom, ferdítés és rosszakarát, amely ellenfeleink részéről felénk ömlött, igazságunk tudatában mind lepergett rólunk, nem bírta egységünket megbontani.

A nyomdai munkások harcával külön ülésben foglalkozott a nemzetgyűlés is.

Csütörtökön, április 24-én – a miniszterelnök utasítására – Walko kereskedelemügyi miniszter magához hívatta a munkáltatók és munkások képviselőit és fontos állami és közgazdasági érdekekre hivatkozva, szükségesnek tartotta a béke helyreállítását. Fölhívta mind a két felet kölcsönös engedékenységre, ellenkező esetben – úgymond – a kormány rendszabályokhoz kénytelen folyamodni. A munkáltatók azonban abban a biztos tudatban, hogy a hatalom rendszabályaitól nekik nincs mit tartaniok, eddig tett javaslatuktól el nem mozdultak, sőt elbizakodottan azt állították, hogy ha a sztrájkolókat titkosan leszavaztatnák, 80%-a a munkásoknak örömmel elfogadná az ő előterjesztésüket. A munkásság képviselői kijelentették a miniszter előtt, hogy a kormány részéről csak az lehet okos és célravezető rendszabály, ha a nyomdai munkásság mérsékelt és jogos igényeit a munkáltatók kielégítik. A tanácskozás így minden eredmény nélkül oszlott szét.

Április 25-én, pénteken a főbizalmiértekezlet felháborodva vette tudomásul a munkáltatók taktikáját, egyben visszautasította a bérharcba való idegen beavatkozást is. Határozati javaslat egyhangú elfogadásával dokumentálták a szaktársak, hogy az április 23-i azon egyhangú határozat, amely elvetette a munkáltatók javaslatát, a nyomdai munkások összességének érzését és hangulatát fejezte ki, egyben elhatározta, hogy a munkáltatók célzatos és valótlan állításának megcáfolására a szervezet vezetősége haladéktalanul rendelje el a munkáltatók javaslata fölött a titkos szavazást.

E határozat meghozatala után a vezetőség gondoskodott a szavazás zavartalan lebonyolításáról. Az úton-útfélen megrágalmazott nyomdai munkások, vagy amint egy hazugságból élő, kitarzott ujság jellemezte: „a bolsevista hullám” megjelent az urnák előtt.

A nyomdai munkásság szabad elhatározása, befolyástól mentes döntése jutott el az urnákba.

A szavazás példás rendben, fegyelmezetten folyt le. A szavazóhelyiségben nem történt semmiféle agitáció, az uccán is csak az itt közölt röpiratot terjesztették:

Szaktársak! Szaktársnők!

Háromheti harc után munkáltatóink nem akarják belátni, hogy a nyomdai munkásságnak joga van ahhoz, hogy a nyomdaiparból megéljen! A főnökök javaslata, mely alkalmas arra, hogy a nappali és lapszemélyzetek közé éket verjen, elfogadhatatlan!

A ti szavazatotokon múlik, hogy ez a merénylet ne sikerüljön és a nappali nyomdászok is megkapják a kért javítást úgy, mint ezt a lapszemélyzeteknek följánlották.

Több szaktárs.

A szavazás április 26-án, szombaton reggel 8 órától esti 6 óráig tartott.

Leszavazott összesen	2941 nyomdai munkás
Elvetette a javaslatot	2703 nyomdai munkás
Elfogadta a javaslatot	203 nyomdai munkás
Megsemmisített	35 szavazat

A sztrájkban mintegy 3200 nyomdai munkás vett részt, így körülbelül 260-an nem szavaztak.

A szavazás eredményét óriási érdeklődéssel várták az egész városban. A kormány félóránként jelentést kért, a lapok szerkesztőségei készültek a vasárnapi megjelenésre, a szedőgépeket is aláfűtötték. A szombati szavazás eredményeként azonban a munkások és munkáltatók között minden kapcsolat megszűnt.

Amikor a kormány tudomást szerzett arról, hogy a nyomdai munkásság a sztrájk folytatása mellett döntött, betiltotta azoknak a lapoknak a megjelenését is, ahol kielégítették a munkások bérkövetelését. Betiltotta a „Népszava”, a „Szózat” és „A Nép” című lapokat. A rendelet értelmében csak a kormány szócsövei: a „Reggeli Hírek”, „Esti Hírek” és a „Montagzeitung” jelenhettek meg. E lapok hemzsegték a hazugságtól és rágalmaktól.

Április 27-én páratlan izgalmat keltett a „Népszava” elmaradása a munkásság körében. Riasztó hírek keltek szárnyra: általános sztrájkról és a sztrájkvezérek letartóztatásáról, politikai megmozdulásról beszéltek mindenütt. Ellenfeleink szórták a rágalmakat, a megjelenő kormánylapok állandóan uszítottak, ferdítettek.

Ennek ellensúlyozására „Sztrájkoló nyomdai munkások” aláírással körlevelet bocsátott közre a szervezet „Budapest közönségéhez” címezve, amely tisztán és világosan tájékoztatta a közvéleményt és pozdorjává zúzta a nyomdai munkásságra zúdított rágalomhadjáratot.

Április 2-án *Pakots József* nemzetgyűlési képviselő és *Lázár Miklós* szerkesztő a Magyarországi Ujságírók Egyesülete választmányának határozatából közvetítőként léptek föl. Megjelentek szervezetünk vezetőségénél, tájékoztatást kértek a munkások álláspontjáról és követeléseiről. Szervezetünkben eltávozva, informálták a miniszterelnököt és kérték a beavatkozást a hírlapérdekeltségek nevében is.

Április 30-án *Vass József* népjóléti miniszter magához hívatta és külön-külön meghallgatta úgy a munkásság, mint a munkáltató érdekeltség képviselőit és készségét fejezte ki segédkezet nyújtani a békés megegyezésre.

A miniszter ezek után azt ajánlotta, hogy „a munkásság a munkáltatói javaslat alapján vegye föl a munkát és a munka fölvétele napján a két gazdasági fél tárgyalja le a fönnálló differenciákat”.

Tárgyalóbizottságunk rövid különtanácskozás után kijelentette, hogy amennyiben a kormány garanciát vállal kívánságaink teljesítéséért, a munkásság – amelyben megvan a békekészség – hajlandó erre a megoldásra is.

A miniszter úgy a saját, mint a kormány nevében garanciát vállalt az ügy igazságos és pártatlan elintézésére.

Május 1-én vette át vezetőségünk a népjóléti minisztériumban a munkáltatók következő választát: „A munkáltatók belemennek a tárgyalásokba, de: 1. a kollektív szerződés hatályát veszítette; 2. a főbizalmtestület revízió alá veendő; 3. számolás bevezetése a szedőgépeknél; 4. lapoknál korrektornak bárki alkalmazható; 5. a műszaki személyzet nem rendszabályozható meg.

Május 2-án tovább folyt a tanácskozás a miniszternél, ahol szervezetünk vezetői rámutattak arra, hogy a munkáltatók hatalmi pontjai egyáltalában nem alkalmasak a sztrájk levezetésére, illetőleg a békés megegyezés létrehozására. Maga a miniszter is elismerte, hogy a „tárgyalás anyagába bedobott kérdések nem szolgálják a kibontakozás lehetőségét”.

A nyomdászsztrájk ügyében e napra 30-nál több képviselő kérésére összeült a nemzetgyűlés és az összehívás szükségességét *Peidl Gyula* szaktárs, nemzetgyűlési képviselő klasszikus beszédben indokolta meg, ismertetve a nyomdaiparban kitört harc előzményeit és történetét.

A beszédre *Bethlen* miniszterelnök válaszolt és beszéde hamis vágányokon haladt. A kollektív szerződés megsértéséről beszélt és arról, hogy a szavazásban a főbizalmiak terrorizálták a szavazókat és kijelentette, hogy politikai pártok terrorját nem fogja tűrni a lapokkal szemben. A két fél között haladéktalanul megkísérli a közvetítést és a megértés megteremtését.

Szombaton *Ágai Béla*, a lapszindikátus elnöke, felkérte *Peidl* szaktársat a közvetítésre. Megindult a tanácskozás, amelyen *Peidl* szaktárson kívül résztvett a munkáltatók két elnöke is. A tárgyalást este folytatták. A bérkérdésben elfogadták utolsó javaslatunkat. Ugyanaznap este az Országos és Helyi Bizottság hosszú tanácskozás után egyhangúlag magáévá tette a megállapodási tervezetet és ilyenirányú javaslattal lépett a főbizalmi testület elé.

Május 4-én, vasárnap délelőtt, a főbizalmiférfi-testület beható vita után 33 : 26 szavazataránnyal elfogadta a megállapodást.

A négyhetes kemény bérharc után létrejött megállapodás értelmében a nyomdai munkáság fölvette a munkát. A megállapodás szerint a munkáltatók által megajánlott bértételek első részlete május 10-én került kifizetésre.

A bérjavítások a hírlap- és gépszedőkre vonatkozólag így alakultak:

Nappal, werkmunkánál alkalmazott gépszedők bérjavítása:

Május 10-től május 17-ig hetenként	30.000 K
Május 19-től június 14-ig hetenként újabb	25.000 K
Május 16-tól július 12-ig hetenként újabb	30.000 K
Július 14-től hetenként újabb	15.000 K
Május 10-től július 14-ig összesen	100.000 K

Lapnál foglalkoztatott szakmunkások bérjavítása:

	Nappal	Éjjel	Vegyes üzemben
Május 10-től május 17-ig	40.000	50.000	60.000 K
Május 19-től június 14-ig újabb	40.000	40.000	40.000 K
Június 16-tól július 12-ig újabb	40.000	45.000	50.000 K
Július 14-től	40.000	40.000	40.000 K
Összesen	160.000	175.000	190.000 K

A kizárás által okozott munkabérvesztesség 50%-át a munkáltatók megtérítették, amely összegek május 10-én kerültek kifizetésre.

A heti index a 10%-os standardjavítással együtt a fönti béremelésektől függetlenül továbbra is érvényben maradt.

*

A lezajlott nagy sztrájk történetéből külön kell kiemelni a lapszedők magatartását, akik vérbeli nyomdászkeresőket sugároztak magatartásukból. Az első tárgyalás alkalmával a munkáltatók ügyesen taktikáztak, mert a lapszedőknek sokkal magasabb bérjavítást kínáltak föl, mint az egyéb kategóriáknak. A lapszedők meg is voltak elégedve e javítással, ellenben a nappali és werkmunkásokkal szemben való testvéri szolidaritás érdekében egységesen háttérbe szorították a maguk érdekeit. Önző érdek nélkül tartottak ki négy héten keresztül, hogy ezzel is dokumentálják a világ előtt: a nagy nyomdászcsalád minden egyes tagja édes testvérként támogatja egymást.

A bérnivellálási mozgalom

Az 1924. évben lefolyt győzedelmes bérmozgalom után sem jutott nyugvópontra a bérkérdés. De az indexmegállapodás következtében időközönként kifizetésre került béremelések sem elégíthették ki a nyomdai munkásságot, mert ezek a béremelések korántsem emelték az életnívót. Az infláció, illetve a pénz értékének csökkenése nem állt meg. Erőteljes akció indult meg alapmunkások körében a bérek nivellálása érdekében. Az 1924 november 9-én tartott választmányi ülésen *Schmidt* szaktárs, Körünk elnöke, ismertette a lapszedők mostoha helyzetét és fölhevítve a választmány figyelmét arra az aránytalanságra, amely a nyomdai munkások egyes kategóriáinak fizetése között fönnáll. Ennek a hátrányos állapotnak megszüntetése érdekében szervezetünk vezetősége útján komoly akció lefolytatását határozta el a választmány. Bejelentette Schmidt szaktárs, hogy a szervezőbizottság útján külön bérkövetelést nyújtottunk be a munkáltatókhoz.

A hírlapszedők körében állandóan ideges nyugtalansággal tárgyalták az alacsony bértételeket és jogosan sérelmezték azt az aránytalanságot, amely – a háborúelőtti béreket figyelembe véve – az egyes kategóriák fizetése között fönnállott. A hírlapszedőknek ezen kétségtelenül sérelmes helyzetét tárgyalóbizottságunk több bértárgyaláson szóvátette, hangoztatva, hogy csak úgy lehet elejét venni az időnként kirobbanó elégedetlenségnek, ha megállapodás biztosítja a fizetések fokozatos fölfejlődését. A munkáltatók nem tanúsítottak megértést e kérdésben és ebben nagy része volt a lapszindikátusnak is, amely állandóan a béremelés ellen fejtett ki tevékenységet.

Körünk választmánya állandóan napirenden tartotta a kérdést és minden alkalmat megragadott, hogy a munkáltatókat jobb belátásra bírja. 1925 április havában végre sikerült a munkáltatókkal megállapodást kötni, amely szerint négy részletben folyósítandó fizetésemeléssel biztosított, hogy az 1926 január 4-én kezdődő héttel a nyomdai munkásság munkabére a Lloyd-indexparitást eléri.

Ezzel a megállapodással közel 12 esztendő küzdelemteljes munkának a határához értünk el. Ha visszatekintünk a megtett útra, úgy meglátjuk benne azt a kálváriát, amelyet ezen idő alatt megjártunk. Ez a 12 esztendő a nagyobb falat kenyérért való harc jegyében telt el. Végeredményben azonban megúsztuk a bajokat. Elértük a háborúelőtti béreinket, ami nem jelentette azt, hogy megállhatunk; folyt tovább a munka újult erővel azon az úton, amely a nyomdai munkásságot a kultúremleri életszínvonal felé vezeti.

Az 1926. évi árszabályrevízió

1926 januárjában a szaktársak elérkezettnek látták az időt, hogy a munka- és bérviszonyok tekintetében egy lépést tegyenek előre. A nyomdáiban javultak a munkaviszonyok. Az üzemek nagyrészt el voltak látva munkával. Szervezetünk január 15-én fölmondta a kollektív

szerződést. A közös tárgyalások 1926 január 19-én vették kezdetüket és közel háromhónapi tanácskozás után megegyezéssel végződtek. A módosított bérszabályzat 1926 április 23-án terjesztetett a főbizalmtestület elé, amelynek szankciója után, április 26-án lépett életbe.

Ezúttal sikerült a bérszabályzatból kiküszöbölni mindazokat a rendelkezéseket, amelyek a háborúutáni árszabályrevíziók alkalmával munkáltatói kívánságra kerültek bele a kollektív szerződésbe és amelyek a háborúelőtti állapothoz képest rosszabbodást jelentettek. Ezenkívül sikerült több ponton lényegesen megjavítani az árszabályt. Elsősorban kell megemlítenünk, hogy ezúttal az éjjeli munkaidő a napilapoknál egynegyed órával rövidült meg, úgyhogy a ma érvényben levő munkaidő lépett életbe: 7½ óra, amelyből félóra a vacsoraidő. A szabadság-időre vonatkozó rendelkezések is értékes javításon mentek keresztül. A munkabér 4%-kal emelkedett. Régi óhajunk teljesült a vegyesüzemre vonatkozó pontoknak az árszabályból való kiküszöbölésével is. A fiatalabb generáció nem is tudja, hogy milyen súlyos munkát jelentett a vegyesüzemben való dolgozás. Se éjjelük, se nappaluk nem volt azoknak a szaktársaknak, akik arra kényszerültek, hogy egy nappal és egy éjjel készülő napilap elkészítésében résztvegyenek. Az utóbbi években már csak a „Pester Lloyd” esti és reggeli lapja állítatott elő vegyesüzemben. Nehéz és többször visszatérő harcok folytak e kérdés körül. Az érdekelt munkáltatók a leghevesebb ellenállást tanúsították, de nem volt kisebb az ellenállás az érdekelt szaktársak részéről sem. A nagyobb keresetet féltették és nem gondoltak arra, hogy a saját egészségük rovására megy ez az embertelen munka. A „Pester Lloyd” esetében sem volt ez máskép. Amikor már a munkáltatók is belátták, hogy ez a középkori munkáltatás nem méltó a nyomdaiparban uralkodó szellemhez, akkor sem lehetett símán kettéválasztani a „Pester Lloyd” személyzetét. A vállalat vezérigazgatója mereven elzárkózott az elől, hogy az árszabálynak eleget tegyen, mondván, hogy a vállalat nem bírja el az előálló újabb terheket. A szervezet vezetősége számokkal igazolta, hogy a személyzet kettéválasztása csak igen lényegtelen terhet jelent a vállalatra és csak hosszas tárgyalások után lehetett a vállalat igazgatóságát meggyőzni álláspontja helytelenségéről. A személyzet egy része is csak nehezen nyugodott bele az új állapotba. Körünk elnökségének nagy munkájába került, amíg ezek a szaktársak belátták, hogy a haladás útja elé nem lehet akadályokat gördíteni. Ma már, természetesen, máskép látják a szaktársak a helyzetet. Csak most tudják értékelni azt a munkát, amelyet szervezetünk és Körünk vezetősége a vegyesüzem megszüntetése érdekében kifejtett. Csak most látják a szaktársak, hogy milyen nem emberi életet éltek, amikor éjjel-nappal rendelkezésre kellett hogy álljanak az üzemnek. Évtizedes törekvésünk eredménye volt a vegyesüzem megszüntetése.

Árszabálymozgalmak és béremelések 1926-tól 1929-ig

A papírkoronáról a pengőre való áttérés az 1927. év elején ismét drágaságot idézett elő, ami arra késztette a szervezet vezetőségét, hogy ennek ellensúlyozásául a munkabérek fölemelését szorgalmazza. Az ez ügyben lefolytatott tárgyalás eredménnyel végződött és a béremelés 1927 április 15-től életbe lépett.

*

Az 1926-ban megkötött árszabály érvénye 1928 március 30-ig terjedt. Ez az árszabály módosítás alá került és 1928 február 3-án újból két évre megkötöttet. Az új árszabály lényegesebb módosításai: béremelés, a „Pester Lloyd”-index újbóli bevezetése, a szabadságidő bővítése. Ezúttal szabályozást nyert az árszabály 106. pontja, amely a gépszedés miként való elszámolására vonatkozik. Ennek rendezésével üzemvezetőségek és gépszedők között előfordult sok kellemetlenség szűnt meg.

A megállapodás szövege a következő:

106. A bérszabályzatban feltüntetett szállítási mennyiség 41 n -nél nem keskenyebb alakra, folyékonyan olvasható, bejegyzésektől mentes kéziratokra vonatkozik.

Fönti megállapodás a gép üzemképes állapotát föltételezi. Matricahiány, ékhiány, rossz ólom a szedést hátrányosan befolyásolják, tehát a szállítási mennyiségbe betudandók.

Síma szedésektől eltérő szedéseknél a teljesítmény annyival kevesbedhet, amennyivel a síma munkálkodást a fennforgó körülmények gátolják.

a) Tiszta névszedéshez 35% számítandó.

b) Verzálisszedéshez 75% számítandó.

c) Tiszta számszedéshez, szám- és névszedéshez keverve rövidítésekkel 80% számítandó.

d) Ritkített szedéshez 100% számítandó.

Amennyiben a c) és d) alatt megjelölt szedés a szövegben szétszórtan fordul elő, úgy az összeadandó és így számolandó el.

Minden egyes kézimatricáért 10 n , több szó esetén minden szótagért 20 n számítandó.

Kurzív- és kompaktkiemeléseknél (Linotype-gépeknél) az emeltyű minden változásáért 6 n számítandó.

Kettőstárú Linotype-on minden betűváltásért 10 n , a háromtárú Linotype-on egy osztóval 50 n , öntőkerék átfordításáért a kettőstárú gépeknél 20 n számítandó.

Az alábbi szedések időben számolandók el:

a) Táblázatos szedés.

b) Nehezebb szedések (matematika, geometria, úgyszintén rendetlen kézirat stb.), amelyek elszámolása tekintetében a bérszabályzat nem tartalmaz intézkedést.

Állítás és betűtárcsere.

c) Betű- és alakváltozás (öntőformaváltás).

d) Csak alakváltozás (betűváltás).

Betűtárcsere.

e) Linotype (Ideal).

f) Nagymintájú és kettőstárú Linotype felső betűtára.

g) Kettőstárú Linotype alsó tára, vagy bármely tára a háromtárú Linotype-nak.

h) Betűtárváltás hátulról.

i) Segédkezés a nehéz táraknál.

Idegennyelvű szedés.

Németnyelvű szedéshez 3% számítandó.

Latin betűvel szedendő idegennyelvű szedéshez 8% számítandó.

Keskeny formátum.

Minden sor, amelyben 41 n -nél kevesebb van, keskeny alaknak tekintendő. Mindent n -ért, amennyivel kevesebb van egy sorban 41 n -nél, n -enként 1% beszámítandó. (1% óránként 50 n .)

*

1930 január 3-ával az 1928 szeptember 10-én életbelépett drágasági pótlék megszűnt, mert a „Pester Lloyd” indexszáma az 1928 március 31-én megállapított kiindulási szám alá esett.

A bankzárlat

A háború kitörése óta a sorscsapások olyan változatán ment keresztül a nyomdai munkásság, hogy méltán hihettük, ennél súlyosabb helyzet már nem következhet el. Sajnos, erre a föltevésre alaposan rácsáfolt 1931 július 17-e. Ezen a napon ugyanis a kormány olyan pénzügyi rendeleteket bocsátott ki, amelyek a gazdasági életet úgyszólván egy csapásra megbénították. Ezeknek a rendeleteknek legelső hatása abban nyilvánult meg, hogy teljes pénzszüke keletkezett. A bankok csak korlátozott összegeket bocsátottak a betevők rendelkezésére. A hitelélet teljesen megszűnt. Az üzemvitel céljára szükséges tőke hiánya mindenütt a legteljesebb zavarokat és rémületet okozta. Ugyanez a hatás jelentkezett természetesen a nyomdaiparban is. A Főnökegyesület a rendelet megjelenése napján tárgyalásra hívta meg a szervezetet az előállott helyzettel szemben teendő intézkedések megbeszélésére.

Háromnapi tanácskozás után, 1931 július 20-án megállapodás kötött a munkáltatókkal, amely szerint az üzemek két nappal rövidíthették meg a heti munkaidőt. Ezzel a lehetőséggel azonban csak a kisebb üzemek éltek, a közép- és nagyüzemek tömegével bocsátották el munkásaikat, úgyhogy rövidesen módosítani kellett a megállapodást. A helyzet egyre súlyosbodott, egyre többen váltak munkanélkülivé, míg aztán egy megállapodással kötelezővé tétetett a rövidített munkaidő, amely napi 6 órában lett megállapítva. A szaktársak újabb fényes tanujelét szolgáltatták áldozatkészségüknek. Lemondottak fizetésük 25%-áról, csak-hogy elhárítsák az újabb elbocsátásokat és ezáltal Segélyező-Egyesületünket is megmentették súlyos megrázkódtatásoktól. Sajnos, azóta sem javultak a munkaviszonyok és semmi kilátás arra, hogy a közeljövőben javuló irányban változás következzen be. Reméljük azonban, hogy a gazdasági viszonyok javulásával a munkabérek tekintetében előrehaladás fog bekövetkezni.

A lapkorlátozó rendelet

1931 július második felében a napilapok szindikátusa küldöttség útján fordult gróf Bethlen István miniszterelnökhöz, kérve, hogy a kormány a napilapoknak rövidlejáratú nagyobb kölcsönt folyósítson és fölhatalmazást adjon a sajtófőnököknek, hogy a lapok oldalterjedelmének korlátozását elrendelhesse. Ezt a szóbelileg előterjesztett kívánságot a szindikátus később írásban is eljuttatta a miniszterelnökhöz.

A napilapok szindikátusának a lapok korlátozását célzó eme kívánságával szemben szervezetünk vezetősége a Főnökegyesülettel és az Ipartestülettel karöltve 1931 július 31-én beadvánnyal fordult a miniszterelnökhöz. Ennek a közös beadványnak az volt a hatása, hogy a kormány a napilapok oldalterjedelmének korlátozására egyelőre nem adott ki rendelkezést.

A Bethlen-kormány bukása után, 1931 szeptember 10-én, a lapszindikátus újabb beadvánnyal fordult Károlyi Gyula miniszterelnökhöz, amelyben a napilapok oldalterjedelmének korláto-

zására vonatkozó rendelet kiadását szorgalmazta. A beadvány benyújtása után három nappal, szeptember 13-án már meg is jelent a 4810/1931. M. E. számú rendelet, amelyben teljes mértékben honorálva lett a lapszindikátus kívánsága. A rotációs és íves papíron megjelenő napilapok oldalterjedelme, illetőleg az egyéb időszakos lapok oldalterjedelme nem haladhatta meg az addigi terjedelem 66%-át.

A lapkorlátozó rendelet szaktársaink körében nagy izgalmat és elkeseredést váltott ki. Az izgalmat az elkeseredés messze túlszárnyalta, mert ez a korlátozás nem a gazdasági helyzet leromlásából állt elő, hanem mesterségesen lett előidézve. Olyan nagyfokú volt az elkeseredés, hogy Körünk választmánya naponta tartott ülést a helyzet megbeszélése céljából. Az üzemekben a szaktársak rövidebb-hosszabb ideig tartó leállásokkal tüntettek a kormány rendelete ellen, amely munkaalkalmak teremtése helyett munkaalkalmakat szüntetett meg. Már-már lehetetlenné látszott a legelkeseredettebb harc elhárítása. A harc elkerüléséhez hozzájárult, hogy a lapnyomdák ezúttal megértő magatartást tanúsítottak, amennyiben a rendelet kibocsátása utáni első héten kifizették a teljes munkabért, a második héten pedig a rövidített munkaidő következtében levonásba kerülő munkabér felét térítették meg.

Közben illetékes helyen ismételten szorgalmazta a rendelet visszavonását a három érdekelt: szervezetünk, a Főnökegyesület és az Ipartestület vezetősége. Több ízben folytak tanácskozások a sajtóiroda főnökével, dr. Hlatky Endrével. A rendeletet nem sikerült visszavonni, csupán oly értelemben módosították, hogy 66% helyett 75% terjedelemben jelenhettek meg a lapok.

A harc az adott politikai helyzetben nem látszott célszerűnek és így a legnagyobb elkeserődéssel bár, de bele kellett nyugodnunk a megváltozhatatlanba. Ennek következtében előállott annak a szükségessége, hogy a napilapoknál foglalkoztatott munkások munkaviszonya szabályoztassék. Mindenáron arra kellett törekednünk, hogy a fölmondásokat megakadályozzuk, illetve, hogy a személyzetek létszáma ne csökkentessék. Ezt el is értük. Erre vonatkozóan szervezetünk vezetősége a munkáltatókkal az első rendelet megjelenése után, 1931. szeptember 15-én, a következő megállapodást kötötte:

Megállapodás a budapesti napilapüzemek rövidített munkaidője tárgyában:

1. Mindaddig, míg a 4810/1931. M. E. sz. rendelet életben van, jogában áll a budapesti napilapüzemeknek a csökkentett oldalszámú napilapokat rövidített munkaidőben elkészíttetni.
2. A munkaidő megrövidítésének mértéke 25%-os lehet. Így tehát egyes üzemekben aszerint, hogy nappali 8 órás, éjjeli 7 óra, vagy nappal két lapot együttesen készítő 6 órás munkaidőkeretben dolgozó lapüzemről van szó, a munkaidő napi kettő, egy és háromnegyed, illetőleg egy és fél órával rövidíthető.
3. A napilapüzemekben fölmondásnak helye nincs, hacsak valamely alkalmazott a fölmondásra okot nem ad, amely esetben az elbocsátott munkás helye egyidejűleg más munkással töltendő be. Panasz esetén a békéltetőbizottság dönt.
4. A munkabér csak megdolgozott időre jár, de a rövidített munkaidővel dolgozó üzemekben a Társadalombiztosító illetményeit teljes egészében a munkáltató fizeti.
5. Az ünnepnap jelen Megállapodás tartalma alatt is olyan munkaszüneti napot képez, amelyért a bizonyospenzben dolgozó alkalmazottnak béréből levonni nem szabad. A 2. pontban szabályozott munkáltatás alapján működő üzemekben tehát ünnepnapokra is a teljes napi munkabér illeti meg a munkást.
6. Az e Megállapodás 2. pontja alapján dolgozó üzemben alkalmazottak szabadságidőre való jogosultságát a munkaidőrövidítés nem érinti és a szabadságidőre jogosultaknak a Megállapodás tartama alatt is teljes munkaidőre járó illetményei folyósítandók.

7. E Megállapodás 1931 szeptember 16-án lép életbe. Amennyiben a Megállapodás tartama alatt a 4810/1931. M. E. számú rendelet megváltozna, a szerződő felek összeülnek a változott helyzet megbeszélésére.

8. A jelen rendelkezések a jövőben precedensül nem szolgálhatnak.

A rendelet módosítása, illetve enyhítése után szükségessé vált a munkaviszonyra vonatkozó megállapodás módosítása, amely a következőkben történt meg:

Megállapodás a budapesti napilapokra vonatkozóan:

1. A munkaidő a napi hatórás keretben készülő napilapoknál heti hat órával, a napi hétórás keretben heti hét órával és a napi nyolcórás keretben előállított napilapoknál heti nyolc órával csökkenthető. A csökkentett munkaidő beosztását az üzem az életbe-léptetés alkalmával állapítja meg és az a Megállapodás tartamára változatlan marad.

2. *A csökkentett munkaidő ellenértékeként az üzem a munkások hetibéréből 14%-ot hozhat levonásba.* Ha az üzem nem él a fent megállapított teljes csökkentéssel, úgy az igénybevétel arányában csökken a levonandó összeg.

3. Ha valamely lap nem él az újabb kormányrendelet adta oldalterjedelemmel, úgy a Lapbizottság van hivatva az előállott helyzetben szükséges munkáltatást szabályozni.

4. A napilapüzemekben fölmondásnak helye nincs, hacsak valamely alkalmazott a fölmondásra okot nem ad, amely esetben az elbocsátott munkás helye egyidejűleg más munkással töltendő be. Panasz esetén a békéltetőbizottság dönt.

5. Az ünnepnap jelen Megállapodás tartama alatt is olyan munkaszüneti napot képez, amelyért a bizonyospénzben dolgozó alkalmazottnak béréből levonni nem szabad. Az 1. pontban szabályozott munkáltatás alapján működő üzemekben tehát ünnepnapokra is a teljes munkabér illeti meg a munkást.

6. A jelen rendelkezések a jövőben precedensül nem szolgálhatnak.

7. Jelen megállapodás 1931. évi október hó 1-én lép életbe és mindaddig érvényben marad, míg a napilapok az ezidőszerinti csökkentett oldalterjedelemben jelennek meg.

A súlyos adóterhek

Az ellenforradalmi kormányzatok a bajba jutott államháztartás szanálására újabb és újabb adókat vetettek ki, elsősorban a fixfizetésért dolgozó tömegekre. A legantiszociálisabb fogyasztási adók emelésén kívül a kereseti adót háromszor pótlékolták, úgyhogy ma csak ezen a címen 3, 4, 5 pengőket és ennél is többet fizetnek a gépszedők és lapmunkások. Ezeket a súlyos adóterheket súlyosbították az úgynevezett jövedelmi adóval. Ez a kétszeres adózás a lapmunkások keresetének körülbelül 7%-át teszi ki. A Kör többször foglalt állást ez igazságtalan megadóztatások ellen. Igazságtalannak tartottuk és tartjuk, hogy egy keresetet két címen lehessen megadóztatni, de különösen kifogásoltuk, hogy a jövedelmi adó kivetésénél a bruttó keresetet vették alapul. Többször fordultunk a pénzügyminisztériumhoz memorandumokban az adók enyhítése érdekében. Személyesen is deputációztunk a pénzügyminiszternél, azonban csak lényegtelen eredményeket értünk el. 1929 februárjában a Kör fölkérésére *Peidl*, *Rothenstein* és *Várnai* szaktársak, akik ebben az időben országgyűlési képviselők voltak, eljárak a pénzügyminiszternél a jövedelmi adó ügyében és ígéretet kaptak, hogy az éjjel dolgozó munkások adófizetésénél könnyítéseket tesz. Ezt az ígéretet a pénzügyminiszter annyiban váltotta be, hogy az éjjel dolgozók keresetéből 10% kerül levonásba és az ennek

levonása után megmaradt keresetet veszik alapul úgy a kereseti, mint a jövedelmi adó kivetésénél. 1931 október havában a jövedelmi és szükségadók súlyossága, valamint a jövedelemből levonható tételek ötletszerű és önkényes megállapítása ügyében a Kör elnöksége a szervezet vezetőségével egyetemben küldöttség útján beadványt nyújtott át a pénzügyminisztériumban. A küldöttséget dr Györki Imre elvtárs vezette. Tagjai voltak: dr Benke Lajos, továbbá Brumiller László, Gyürey Rudolf, Halász Alfréd, Reismann Dezső és Schmidt Béla szak-társak. A küldöttséget Vargha Imre államtitkár fogadta, aki másfélórai tanácskozás után a beadványokat átvette. Ez az akció csupán azt eredményezte, hogy a segélyzőegyesületi illetékből a rokkantpénztárra eső részt, valamint a józsefucai rokkantpénztár illetékét a jövedelmi adó kivetésénél levonásba hozzák.

Új utakon

A szedőgépek állandó szaporodása és különösen a kisüzemekbe való bevonulása egyre több munkát adott a Kör vezetőségének. A rendfönntartás munkája olyan életbevágó fontosságúvá vált, hogy az eddigi keretek között ezen a téren a szükséges eredményt nem lehetett elérni. Új utat és módot kellett keresni a kérdés megoldására. A bizalmiférfi szaktársak közül azok, akik gyakrabban jártak föl napközben a szervezet helyiségébe, látván a Kör munkájának fősza-porodását, az 1933 június 11-én tartott választmányi ülés elé indítványt terjesztettek, miszerint a gép- és hírlapszedő-ügyek intézésével bízassék meg az elnökség egy tagja, aki mint Kör megbízottja, a szervezet hivatalával karöltve működne. A választmány az indítványt magáévá tette és megfelelő javaslat kidolgozása céljából az ügyet az elnökséghez utalta, amely a legközelebbi ülésen azt ajánlotta a választmánynak, hogy e fontos kérdésben a személyzetek véleménye legyen a döntő, annál is inkább, mert a kérdés megoldásához bizonyos anyagi hozzájárulás szükséges. A választmány ehhez hozzájárult és a végleges határozathozatalt a következő ülésre halasztotta. Az indítványt a Kör tagjainak túlnyomó többsége magáévá tette.

A szervezet vezetőjével ez ügyben történt megbeszélések után a Kör elnöksége az Országos Bizottság elé a következő beadványt terjesztette:

T. Országos Bizottság!

A nyomdaipar egyre fokozottabb mértékben mechanizálódik a szedés területén is, ami azt eredményezi, hogy a szedőgép ma már nemcsak a nagyüzemek termelőeszköze. Ez a tény azt jelenti, hogy a szervezet és a Hírlapszedőkör munkája nagyon megszorodott. A nagy munkanélküliség folytán a munka nélkül lévő gépszedőkkel való állandó foglalkozás lehetetlenné teszi a Hírlapszedőkörnek, hogy munkásságát az eddigi keretek között, üzemekben dolgozó szaktársak igénybevételével a Kör és a szervezet érdekeinek megfelelően elvégezhesse. Ezért elhatározta a választmány, hogy a Kör egy tagját függetleníti, hogy egész munkásságát a hírlap- és gépszedő-, általában szervezeti ügyek intézésére fordíthassa.

A Hírlapszedőkör arra kéri a t. Országos Bizottságot, hogy az általa választott szaktársat a Typographia hivatalnoki testületébe ossza be, hogy mint a Typographia tisztviselője az Országos Bizottság, illetve az országos megbízott irányítása és ellenőrzése mellett szervezeti munkát végezhesen.

Ennek a tisztviselőnek a díjazását a Hírlapszedőkör fedezi.

Szaktársi tisztelettel
a Budapesti Hírlapszedők Köre nevében:
Schmidt Béla, elnök.

Az Országos Bizottság a Kör kívánságához hozzájárult.

A szeptember 5-én tartott választmányi ülés titkos szavazással egyhangúlag *Reismann Dezső* szaktársat, Körünk alelnökét választotta meg a megbízotti tisztségre, aki ezen tisztségét 1933. évi november hó 6-án foglalta el.

Az 1933. évi november havi rendes választmányi ülésen Schmidt Béla elnök szaktárs, a Kör elnöke, meleg szavakkal üdvözölte Reismann Dezső szaktársat abból az alkalomból, hogy hivatalát elfoglalta. Reismann szaktárs köszönetet mondott a választmánynak az egyhangú bizalomért, amiben eddigi munkájának elismerését látta és ígéretet tett, hogy minden energiájával és tudásával igyekezni fog a szaktársak érdekében dolgozni. A választmány támogatását kérte munkájához, mert csak vállvetett munkával lehet a rettenetes gazdasági leromlottság mellett eredményeket elérni, illetve a meglévő vívmányokat megtartani. Továbbá arra kérte a választmány tagjait, hogy működését kísérjék figyelemmel és ha kritikával illetik ténykedését, ez a kritika legyen mindenkor igazságos.

A Kör munkája a segélyezés terén

Az alakulásnál csak rendkívüli segélyek fizetésére gondoltak az alapítók és csak később létesült egy alap, amelyből a rokkant szaktársakat kellett volna segélyezni. Négy forint heti segély volt kontemplálva, de ellenére annak, hogy a tagsági járulékokat többször voltak kénytelenek emelni, az alap nem bírta a terheket, a segély 6 koronára lett leszállítva, majd 1901-ben 4 koronára. Ez az intézkedés sem mentette meg a rokkantalapot az összeomlástól. Erre vonatkozóan a Kör huszonötösztendei működéséről szóló füzetben a következőképpen emlékezik meg:

„Körünknek 5 rokkant tagja lévén, a tagok csekély száma és a rokkantpénztár vagyona immár azzal fenyegetett, hogy a közeljövőben fölemésztődik az alap és nem bírjuk rokkantjainkat segélyezni. Ez a körülmény késztette akkori vezetőségünket arra, hogy érintkezésbe lépjen a Magyarországi Rokkant- és Nyugdíjegylettel, megbeszélendő, hogy milyen körülmények között lenne hajlandó Körünk tagjait átvenni. Ez ügy elintézésével Surányi István és Schwert Frigyes szaktársaink bízattak meg, akik küldetésüknek eleget téve, sikeres eljárásról tehettek jelentést.

Rokkant szaktársainknak 100 korona végkielégítés lett följánlva, amit ők visszautasítottak. Később azonban Németh János rokkant szaktársunk a többi rokkant szaktárs nevében is kijelentette, hogy 150 korona végkielégítéshez mindenki hozzájárul. A kiküldötték jelentése és a megállapodás késztette vezetőségünket egy rendkívüli közgyűlés összehívására a következő napirenddel: *a)* a Kör föloszlatása; *b)* a rokkantak végkielégítése egyenként 150 koronával a segélyalapból; *c)* a tagok átlépése a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjegyletébe, ami a következőkép indokoltatott meg: ‘Tekintettel arra, hogy a Budapesti Hírlapszedők Köre a tagok csekély számának következtében az alapszabályokban előírt kötelezettségeknek meg nem felelhet, rokkantjait a befolyó pénzekből és járulékokból nem segélyezheti és így rövid idő múlva a rokkantpénztár vagyona fölemésztődne, tekintettel továbbá arra, hogy a még meglévő tagok csekély száma is a legnagyobb részvétlenséget tanúsítja a Kör iránt és ennél fogva nem járhat el a választmány az alapszabályok értelmében és a Kör ezek miatt funkcionálni nem képes, indítványozza a választmány, hogy mondja ki a mai rendkívüli közgyűlés: 1. Hogy törvényes úton oszlattassék föl a Kör rokkantpénztára, úgyhogy csakis a segélyalap működjék tovább. 2. A Kör eddigi rokkantjai (számszerint öten) 150 korona végkielégítésben részesíttessenek a Kör segélyalapjából. 3. A Kör rokkantpénztárának vagyona (6000 korona) a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjegyeseületének adassék át, bizonyos kedvezmények ellenszolgáltatása mellett.’ A rendkívüli közgyűlés a választmány eme indítványát elfogadta, kimondván egyszersmind Körünk újraalakítását. A választmány tisztéről leköszönt, azonban a közgyűlés a tisztikart újra megválasztotta, megbízva egyszersmind az új alapszabályok kidolgozásával és fölterjesztésével.”

Az idők folyamán többször kellett az illetékek rendezésével a Kör pénztárát szanálni, hogy a rendkívüli segélyek kiutalhatók legyenek, azonban a világháború kitörése fenekestől fölforgatott mindent. Megbénította Körünk működését is. A Kör tagjai százával vonultak be katonának és a hadbavonultak családtagjai számára annál is inkább segélyről kellett gondoskodnia a Kör vezetőségének, mert az állam által nyújtott segélyből száraz kenyérre is soványan tellett. A Kör anyagi helyzetéhez képest minden áldozatot meghozott, hogy elviselhetőbbé tegye a kenyérkereső nélkül maradt családtagok életét.

A háború befejezése után, a forradalmak és az ellenforradalom alatt bekövetkezett infláció következtében a járulékokat és segélyeket szinte hónapról hónapra kellett rendezni, míg aztán a pénz stabilizálása alkalmával, illetve a pengő bevezetésével az illetékek is stabilizálódtak és a havi illeték 80 fillérben lett megállapítva.

Az 1928. év folyamán jelentkezett először a gazdasági válság hatása iparunkban, a munkanélküliek száma állandóan emelkedett. Egyre több gépszedő került a munkanélkülipiacra és ezáltal a munkanélküliség időtartama is hosszabb lett. Ezt súlyosbította a Főnökegyesületnek a gépszedők tömeges kiképzésére irányuló akciója, amelynek eredményeképpen körülbelül 100 gépszedőt képeztek ki az üzemekben. Ez a tény arra készítette a Kör választmányát, hogy a rendszeres munkanélküliség bevezetésének gondolatával foglalkozzon. Hosszas megbeszélések után a választmány a számítások eszközzésére és a szükségessé vált alapszabálymódosítások tervezetének kidolgozására bizottságot küldött ki. Ez a bizottság hamarosan el is készült munkájával. A választmány rendkívüli közgyűlést hívott egybe, amely a heti illetéket 60 fillérben állapította meg, a munkanélküli segélyt pedig 70 napon át 1,20 pengőben. Ezenkívül ötéves tagság után a rokkantállományba helyezettek számára 250 pengő végkielégítést biztosít a Kör. A tag törvényes jogutódai, amennyiben az elhunyt eltemettetésének költségeit viselték, 250 pengő temetési illetményre tarthatnak igényt az esetben, ha a tag rokkantsági végkielégítésben nem részesült. A rendszeres segély 1929 január végén vette kezdetét.

Az 1930. évben a munkanélküliség rohamosan emelkedett. Hosszú hónapokig kellett várnia egy gépszedőnek, míg sorra került. Ez szükségessé tette a segélyezés időtartamának fölemelését. A választmány előterjesztésére az 1931 február 15-én tartott rendes évi közgyűlés 70 nap helyett 140 napban állapította meg a segélyezés időtartamát. Ezzel egyidejűleg a heti illetéket 60 fillérről 1 pengőre emelte föl a közgyűlés.

Az alapszabályszerű segélyeken kívül a pénztár állományához képest a Kör választmánya esetről esetre rendkívüli segélyben részesíti az arra rászoruló beteg és munkanélküli tagokat. Az utóbbi években a segélyüket kimerített munkanélküliek számára évnegyedenként házbérsegélyt utalt ki a választmány. Karácsony alkalmával úgy a rokkant szaktársaknak, mint a munka nélkül levőknek nagyobb segélyt juttat.

*

A gazdasági válság elmélyülése egyre nagyobb terhek vállalására kényszerítette szaktársainkat, úgyhogy ma a segélyzőegyesületi illetéken kívül a lapmunkások keresetüknek körülbelül 7%-át fizetik be a Jótékonyági Kör pénztárába a segélyüket kimerített szaktársak segélyezésére.

Politikai megmozdulások, harc a sajtószabadságért

Magyarország nyomdai munkássága a politikai mozgalmakból is mindenkor kivette a maga részét. A szociáldemokrácia célkitűzéseit a szaktársak magukévá tették és ebből folyóan a Magyarországi Szociáldemokrata Párt megmozdulásait a maguk ügyének tekintették. A szabadságjogokért való küzdelemben több ízben súlyos áldozatokat hozott a munkásság és az első sorokban a nyomdai munkásság. Az elmúlt ötven esztendő folyamán sokszor kellett munkabeszüntetéssel demonstrálnunk elveink mellett. A sajtószabadságért igen éles harcokra került a sor, mert a mindenkori magyar kormányzatok erős rendszabályokkal igyekeztek a nekik nem tetsző sajtót megbénítani, összetévesztvén a hatalmon lévők érdekeit az ország érdekeivel. Ezekre az intézkedésekre mindenkor élénken rezonált a nyomdai munkásság, nemcsak azért, mert a sajtószabadság elvi álláspontját vallotta, hanem azért is, mert a sajtószabadság egyúttal munkaalkalmat is jelentett számunkra. Így sohasem azt néztük, hogy milyen irányú vagy pártállású sajtóterméket érintett a hatalom ostorcsapása. Minden esetben hallattuk szavunkat és nem rajtunk múlt, hogy a súlyos áldozatokkal járó harcok mégsem hozták meg azt az eredményt, amely kívánatos lett volna: a teljes sajtószabadságot. Történetünk írása idején még mindig érvényben van az a háború idejére szóló rendelkezés, miszerint napilapok indításához kormányengedély szükséges. Ez a rendelkezés lehetetlenné teszi új lapok indítását. De nem szabad csüggednünk. A harcot folytatnunk kell minden akadály és minden nehézség ellenére mindaddig, míg célunkat el nem értük: az emberi szabadságjogokat és ezek között elsősorban a sajtószabadságot. Az ezekért folytatott harc fontosabb eseményeiről a következőkben emlékszünk meg:

Május elsejének megünneplése

Az 1889. évi nemzetközi munkáskongresszus határozata május elsejét munkásünnepé avatta. Magyarország öntudatos szervezett munkássága is nagy lelkesedéssel tette magáévá a nemzetközi kongresszus határozatát. Ezzel kapcsolatban egyes rövidlátó politikusok heves támadást intéztek a „hazafiatlan” munkásság ellen. Ezzel igyekeztek a kapitalista társadalmi rend védelmezői mellékvágányra terelni a feltörekvő és az emberi jogokért küzdő munkásosztály jogos követeléseit.

A Budapesti Hírlapszedők Körének 1890 február 23-án tartott rendes évi közgyűlése nagy lelkesedéssel kimondotta, hogy csatlakozik az önképzőosztály azon indítványához, hogy május elseje munkásünnepé avattassék és azt a nyomdai munkásság is munkaszünettel ünnepelje meg.

1890 március 9-én a nyomdai munkásság „a vasárnapi munkaszünet és a május 1-re tervezett munkásünnep” napirenddel a régi polgári lövölde nagytermében népgyűlést tartott, amelyen a nagyszámú hallgatóság lelkesen tüntetett a vasárnapi munkaszünet és május elsejének megünneplése mellett.

*

A Typographia 1890 május 2-án megjelent számában beszámolt Budapest és környéke szervezett munkásainak első május elsejei ünnepségéről, hatalmas és imponáló fölvonulásáról és többek között a következőket írta: „Az első május 1-i fölvonulás és munkásgyűlés minden tekintetben sikerült. Azon 70 testület legalább is 30.000 emberrel vett részt. Két óráig tartott, míg a tömeg kibontott zászlókkal és zeneszó mellett fölvonult az aréna melletti óriási térre.

Mi, nyomdászok, csak 600-an indultunk az egyleti helyiségből, mert a Franklin-Társulat és a Pallas-nyomda személyzetét dolgozni kényszerítette, a Légrády-nyomda személyzete pedig önként dolgozott e napon. A gyűlés határozati javaslatot fogadott el, amely szerint egyetértve a párizsi munkáskongresszus határozataival, kimondja, hogy a munkás napi munkaideje törvényesen 8 órában állapítandó meg és a nemzeti és nemzetközi munkásvédelemnek a párizsi munkáskongresszuson kifejezett követelése a munkásságra nézve életkérdést képeznek, miért is ezen követelések törvénybeiktatása érdekében a gyűlés a magyar országgyűlés képviselőházához fordul.”

A nyomdai munkásság azóta minden évben munkaszünettel ünnepli meg május elsejét.

*

A budapesti nyomdai munkásság 1905 szeptember 15-én délelőtt beszüntette a munkát és fölvonult a parlament elé a főváros és környék hatalmas tömegeivel együtt követelte az általános, egyenlő és titkos választójogot és politikai jogainak törvényhozási úton való biztosítását. Megismétlődött a politikai demonstráció 1907 október 1-én is. A koalíciós lapok ugyanis állandóan támadták, piszkolták a szocialista eszméért folytatott harcot, az egyre erősödő szakszervezeti és politikai mozgalmat, mire a hírlapszedők azzal válaszoltak, hogy a koalíciós lapoknál – három kivételével – a munkát beszüntették s csak akkor kezdtek el dolgozni, amikor az illető lapok exponensei határozott hangú nyilatkozatot adtak közre azzal, hogy „az elvért folytatott küzdelmük miatt a munkásokat többé gyalázni nem fogják”.

*

1905 decemberében egy újabb politikai megmozdulásra került a sor. Az általános, egyenlő, titkos választójogért lépett harcba a lapmunkásság. Napokig szünetelt a munka. A napilapok, kettő kivételével, nem jelentek meg. A sajtósáknak ez a megmozdulása fényes fegyverténye volt a jogaiért küzdő öntudatos szervezett munkásságnak.

*

1905-ben a belügyminiszter felfüggesztette a vas- és fémmunkások szövetségét és a famunkások budapesti szakosztályát, sőt tervbe vette a többi szakszervezetek föloszlatását is. Erre december 31-én Budapest munkásága, tiltakozása jeléül 24 órára abbahagyta a munkát. A nyomdai munkásság résztvett e megmozdulásban és így a napilapok újjév napján nem jelentek meg.

*

1912 május 23. Ez a nap örökké emlékezetes marad a magyar munkásmozgalom történetében. Budapest munkásága a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a szakszervezetek vezetőségei egyetlen hívó szavára sarokba vágta munkaszerszámaikat és hősi önfeláldozással küzdött a népjogokért. Évtizedes küzdelmét vérrel szentelte meg. A katonaság és rendőrség sortüze fogadta a tüntető munkásságot. Több halott és számos sebesült vére festette pirosra az uccákat.

*

A világháború alatt minden politikai megmozdulás lehetetlenné vált. A kormányzatok éltek a háború esetére szóló kivételes hatalommal és a munkásság amúgy is szűkre szabott egyesülési és gyülekezési jogát teljesen gúzsba kötötte.

Harc a sajtószabadságért

A világháború kitörésével kezdetét vette a napilapok szigorú cenzúrája is. Az ujságok első példányát munkába vette a hajnali ügyészség és villámgyorsasággal meghozta törlő döntését. Napról napra fehér ablakok éktelenkedtek a napilapokon. Legtöbbet szenvedett a háborús cenzúrától a „Népszava”, amely a háború alatt is arra törekedett, hogy megőrizze pacifista szellemét és a millióktól áhított béke szószólója volt. A háborús cenzúra a szervezett munkások lapjának egész oldalait törölte s nem volt szórványos eset, hogy 3–4 oldalnyi fehér lepedő meredt kérdőjelként az olvasóra. De nemcsak a politikai napilapokat cenzúrázták szigorúan, hanem a szaklapokat is. A Typographia majd minden számában fehér foltok jelzik, hogy a cenzúra mennyire igyekezett a munkásság gondolatait elfojtani.

Az októberi forradalmi kormány fölszabadította a sajtót. De most már nem a kormánnyal szemben kellett harcolnunk a sajtószabadságért. A bolsevik propaganda által fanatizált tömeg szétrombolta a „Pesti Hírlap” kiadóhivatalát és az Apostol-nyomdát. Utóbbi helyen szaktársainkat inzultálták, mert a rombolást meg akarták akadályozni. A nyomdai munkásság ezeket az eseményeket a lehető legélesebben elítélte. Azonban minden tiltakozás hatástalan maradt az új apostolokra. Bizonyosság erre a Világosság-nyomda elleni támadás, ahová már nemcsak feszítővasakkal és vasdorongokkal, hanem fegyveresen vonultak föl és a párt-nyomdát védő rendőrség és védőrség hat tagját lőtték agyon. Az összmunkásság e cselekmény elleni tiltakozásul másnapra általános sztrájkot proklamált és a parlament előtt tartott gyűlésének határozatából kifolyóan pedig egy 30 tagú küldöttséget menesztett a kormányhoz és erélyes intézkedést kért úgy a baloldali, mint a jobboldali kilengések ellen. A szaktársak ebben a demonstrációban testületileg vettek részt.

*

A proletárdiktatúra kikiáltásával a sajtószabadságért való küzdelem új fejezete kezdődött. Mint minden diktatúra, úgy a proletárdiktatúra sem tűrte a sajtó szabad véleménynyilvánítását. Már az első napokban tiltakoznia kellett szervezetünk és Körünk vezetőségeinek az illetékes népbiztosságnál a polgári sajtónak tervbevett beszüntetése ellen.

Később, 1919 április elején, a polgári napilapok megszüntetésének kérdése ismét szőnyegre került. Az ürügy az volt, hogy rotációs papirosban hiány van és külföldről sem tudnak elegendő pótláshoz jutni. E terv megvalósítása ellen vezetőségünk 1919 április 17-én újra állást foglalt és négy tagját delegálta, hogy ez ügyben a belügyi népbiztossal tárgyaljanak és minden igyekezetükkel odahassanak, hogy a szóbanforgó napilapok továbbra is megjelenhessenek. E bizottság eljárása csak annyit eredményezett, hogy a polgári napilapokat nem egyszerre, hanem csak fokozatosan szüntették meg.

1929 május 1-én a kormányzótanács a papírhíányra való tekintettel a „Népszava”, „Vörös Ujság”, „Világsszabadság”, „Volksstimme” és a „Pester Lloyd” kivételével az összes napilapok szünetelését rendelte el. A rendelet szerint a lapoknál alkalmazott munkások közül munkahiány címén senki el nem bocsátható. A Kör elnöksége újból eljárta a népbiztosságnál a beszüntetett lapok újra való megjelenhetése érdekében.

*

A proletárdiktatúra bukása után a Peidl-kormány azonnal hatályon kívül helyezte a Tanácskormánynak a sajtószabadság ellen kiadott rendeleteit. De csak nagyon rövid ideig élvezhettük e szabadságot. A románok bevonulásával újból előzetes cenzúra feküdt rá a sajtóra.

*

A Peidl-kormány lemondása után uralomra jutott új kurzus azzal kezdte meg uralmát, hogy a még megjelenő napilapokat és munkásszaklapokat beszüntette. Ennek következtében a Typographia sem jelenhetett meg hat hétig, ami szaklapunkkal megalapítása óta nem történt meg. A sajtó tehát teljesen elnémult és a lapok helyett a puccskormány a „Budapesti Közlöny”-t jelentette meg kétszer naponta. A reggeli kiadás az Athenaeumban, az esti kiadás pedig a Légrády-nyomdában készült. A hivatalos lap nemcsak hivatalos közleményeket közölt, hanem politizált is. Ez azonban csak két hétig tartott. A Typographia 1919 szeptember 19-i száma erről a következőképpen emlékezik meg:

„Minthogy a kormány a hivatalos lapot kézzelfogható hazugságainak terjesztésére már nem használhatja föl, augusztus 18-án a „Budapesti Hírlap” nyomdájában megindította „Reggeli Hírek” és „Esti Hírek” címen naponta megjelenő lapjait. Ez a kormány sajtó természetesen ott folytatja, ahol a „Budapesti Közlöny” az uszításait abbahagyta. A „Reggeli Hírek” első számában mingyárt erélyes kirohanást intézett a beszüntetett polgári és munkássajtó ellen és azok megjelenhetésének lehetőségét a jövőre nézve kétségessé tette. Sejtető szavakkal arra célzott, hogy Magyarországon a jövőben csak az úgynevezett „keresztény sajtó” kap majd engedélyt a megjelenésre. E provokációra a megjelenésből kizárt lapok azzal feleltek, hogy szolidaritást vállaltak egymással szemben. Ez a „Reggeli Hírek” és „Esti Hírek” ötödik napján történt, amikor a munkanélküli nyomdai munkások száma már több mint 3000 volt. A lapszemélyzetek közül a „Budapesti Hírlap” nyomdájában dolgozó munkások és munkásnők spontán elhatározással magukévá tették a megjelenésből kizárt lapok határozatát és kijelentették, hogy vagy valamennyi lapnak adassék meg a mód a megjelenésre, vagy pedig ne jelenjen meg egy lap sem és a „Reggeli Hírek” és „Esti Hírek” előállítását beszüntették.

A „Budapesti Hírlap” személyzetének kilépése után apácák, műegyetemi hallgatók és egy pár notórius suszter verődött össze és néhány napig ezek rántották ki a kormányt a kátyúból. 1919 szeptember 28-án ismét megjelentek az összes napilapok és a suszterek a „Reggeli Hírek”-kel és az „Esti Hírek”-kel együtt eltűntek a láthatárról.

*

A román megszállás alatt ismételen előfordult, hogy éjjeli lapoknál dolgozó szaktársainkat a munkából való hazatérés alkalmával román katonák megtámadták, inzultálták és kifosztották. Ennek meggátlása céljából a vezetőség 1919 október 27-én elhatározta, hogy az éjjel dolgozó szaktársaink részére a román katonai parancsnokságtól igazolványokat kér, nehogy ismét támadásnak legyenek kitéve. Ezeket az igazolványokat csak hosszas utánjárásra és azzal való fenyegetésre kaptuk meg, hogy ellenkező esetben szaktársaink a lapok készítését nem vállalják.

*

1919 november közepén a Friedrich-kormány hatályon kívül helyezte a sajtóra vonatkozó 1918-i II. néptörvényt és újra életbeléptette a háborús sajtócenzúrát. A sajtó újból való gúzsba kötése ismét megbénította a nyomdaipar fejlődését.

*

1919 december 7-én „felelőtlen” fölbérelt csöcselék megrohanta a szociáldemokrata párt házát, a Világosság-nyomdát, a „Népszava” szerkesztőségét és kiadóhivatalát és barbár pusztítást vittek véghez. A szétdúlt Világosság-nyomda és a párt házában történt rombolások helyrehozatala érdekében a Kör tagjai eredményes gyűjtést indítottak.

*

1921 elején a rendőrhatalóság a nyomdász-szervezet négy vezetőségi tagját hamis és hazug följelentésre őrizetbe vette. Amikor a hírlapszedők szaktársaknak ez tudomására jutott, az összes napilapoknál abbahagyták a munkát és csak akkor vették föl újra, amikor illetékes helyen kinyilatkoztatták, hogy a letartóztatott szaktársakat szabadonbocsátják.

*

1921 márciusában a kormányhatalom rendeleti úton megvonta a „Világ” és „Az Est” kolportázs-jogát. A Hírlapszedőkör választmánya foglalkozott a betiltó végzésekkel és határozatilag megállapította, hogy a kormány egyoldalú rendelkezése súlyos támadás a sajtószabadság ellen, melynek védelmében tiltakozását fejezte ki és egyhangúlag kimondotta, hogy ezt az eljárást elítéli.

*

1922 augusztus 20-án a kormány 6911. M. E. számú rendeletével a napilapok oldalszámának terjedelmét ismét korlátozta és ezzel a munkátlanságra kárhoztatottak nagy számát még jobban szaporította, nem beszélve arról az erkölcsi kárról, amely a sajtószabadságnak mindennemű korlátozásából az országra háramlik.

Ezzel a rendelettel Körünk választmánya 1922 augusztus 27-én foglalkozott és a következő határozati javaslatot fogadta el:

„Megállapítja a Budapesti Hírlapszedők Körének választmánya, hogy a miniszterelnöki rendelet, amelyet a napilapok oldalszámának korlátozása tárgyában kiadott, munkás-ellenes;

megállapítja, hogy ez a rendelet nagy mérvben növeli a munkanélküliek számát és különösen a hírlapszedők és családtagjaik nyomorát fokozza;

megállapítja, hogy a rendelet sérti a sajtószabadságot, korlátozza a lapok szabad versenyt, miért is követeli a rendelet visszavonását.”

Ezen kormányrendelettel kapcsolatban *Rothenstein Mór* szaktárs pedig a nemzetgyűlésben nagyobb beszéd kíséretében a következő interpellációt terjesztette a miniszterelnök elé:

Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak arról, hogy a lapok terjedelmének a korlátozásáról szóló 6911. M. E. számú rendelet az ország érdekét is sérti, mert megakadályozza a sajtót abban a fontos munkájában, hogy az ország minden lakosát az országot érintő kérdésekről informálja?

Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak arról, hogy az ujságok terjedelmének a korlátozása az ujságipart indokolatlanul érzékenyen sújtja és az abban foglalkoztatott munkások egész sorát fölöslegessé teszi?

Hajlandó-e a miniszterelnök úr a szóbanforgó rendeletet ennek alapján hatályon kívül helyezni, illetve annak végrehajtását elhalasztani?

Azonban minden tiltakozás eredménytelen volt. A kurzuspolitika csökönyösen haladt tovább a maga útján.

*

1923 július 12-én a kormánya a „Népszava” megjelenését hat napra betiltotta, mire a lapszedők spontán elhatározásból az összes lapoknál beszüntették a munkát. A hírlapszedők egyöntetű föllépése azt eredményezte, hogy a kormány másnap visszavonta betiltó rendeletét.

1925 májusában a kormány az „Az Ujság”-ot tiltotta be. A betiltás ürügyül egy cikk közlése szolgált. A választmány június 10-én tartott ülésén foglalkozott a lap betiltásával és azt a

sajtószabadság súlyos megsértésének bélyegezte meg, egyben megállapította, hogy a lap megszüntetése az ott foglalkoztatott lapmunkásokat és azok családtagjait kenyerüktől fosztotta meg s megbízta az elnökséget, járjon el a szervezet vezetőségénél érélyes lépés megtétele érdekében. A lap többheti szünetelése után a kérlelhetetlen kormányhatalom a sajtószabadság nagyobb dicsőségére az „Az Ujság” megjelenését csak azzal a föltétellel engedélyezte, ha a címéből az „Az” névelőt elhagyja. Így lett aztán az „Az Ujság”-ból „Ujság”.

*

1926 január 15-én a „Világ” című politikai napilap megjelenését a belügyminiszter nyolc napra betiltotta. A betiltás ellen Körünk és szervezetünk vezetősége a legélesebben tiltakozott.

*

1926 április 30-án a belügyminiszter a „Világ” című napilapot ismét betiltotta. A lapbetiltással szemben az érdekelt felek nyomatékos kívánságára mindennemű megnyilvánulás elmaradt. Mégpedig azért, mert az érdekeltek abban a jámbor felfogásban ringatóztak, hogy amennyiben az erőteljesebb tiltakozások elmaradnak és nem idézik föl a belügyminiszter újabb haragját, akkor önaméltósága rövidesen megkegyelmez nekik és a „Világ” újra megjelenhet. Ez a felfogás azonban csődöt mondott, mert „illetékes” helyen el volt határozva, hogy a „Világ” többé nem jelenhet meg. Ezen azután a legalázatosabb instanciázás sem segített. A hírlapszedők türelmetlenül szemlélték az ügy ilyenén való elposványosodását és azt követelték, hogy a vezetőség állást foglaljon. Ennek alapján az összehozási ülés foglalkozott az ügygel és figyelmen kívül hagyva az érdekelt lapvállalat ellenkező kívánságát, az alábbi határozatot hozta:

„A nyomdászszervezet május 18-án tartott összehozási ülésén a nyomdai bizalmiférfiak foglalkozván a „Világ” munkátlanná vált személyzetének ügyével, *tiltakozásukat fejezték ki a „Világ” napilap megszüntetése miatt.* A nyomdák bizalmiférfiai a belügyminiszter intézkedését nemcsak *a sajtószabadság sérelmének minősítik*, hanem az amúgy is túltengő *munkátlanság növelésének is.* A „Világ” betiltása sok száz szájtól vonta meg a betevő falatot, ami nem lehet a kormány célja és a mai súlyos gazdasági helyzet is megköveteli a kormánytól elhatározásának megváltoztatását.”

A belügyminiszter, illetve a kormányzat jellemzésére megemlíjük, hogy a „Világ” főszerkesztőjét, Feleki Gézát, a bíróság fölmentette azért a cikkért, amely miatt a lapot betiltották.

1932-ben a kormányzat újból két ízben kísérelte meg a „Népszava” elnémítását, mindkét esetben sikertelenül. Szaktársaink mind a két esetben – először kétnapi munkabeszüntetéssel, másodszor ötperces leállással – demonstráltak a kormány ezen intézkedése ellen. A sajtószabadság és a „Népszava” védelmén túl fontos egzisztenciális érdekünk is fűződik ahhoz, hogy az ilyen események bekövetkeztekor mindenkor hallassuk tiltakozó szavunkat.

Szedőgépek elterjedése Magyarországon

A szedés gyorsításának eszméje már vagy 160 esztendő. 1775 körül a francia Barletti de Saint-Paul 20.000 franknyi kormányjutalmat kapott a logotípiás, vagyis összeöntött szótagokkal (pl: a franciában gyakran előforduló tion, ien, ou, elle és sok más szótaggal) dolgozó kéziszedéses rendszeréért. 118 év előtt pedig a londoni Foster Benjamin megcsinálta az első valóságos szedőgépet is. Ez persze nem olyan típusú masina volt, mint a mi mostani Linotypeünk avagy Monotypeünk, hanem közönséges nyomdabetűket sorzott egymás mellé.

Azóta kétszáznál is többféle szedőgépet konstruáltak. Különböző rendszerűeket. Volt egy sereg olyan gép, amely közönséges betűtípusok szedésére volt alapítva: ezekhez többnyire külön osztó és kizáró-apparátusokra is volt szükség. Ilyen szedőgépek voltak – hogy csak a gyakorlatilag félig-meddig beváltakat említsük – a Thorne- és Kastenbein-féle találmányok. Voltak és vannak matricákat egymás mellé sorzó s ezekről sorokat öntő szedőgépek, aminő például a Typograph, Linotype meg az Intertype. Ilyen volt a ma már nem gyártott Monoline is. Egy további szedőgéptípus lyuggatással preparált kézirat után önt egyes betűt; fő-fő képviselője a Monotype. Voltak ezenfelül egyéb rendszerek is: a logotípiás rendszer, a matricákat vagy betűket sajtoló úgynevezett mechanosztereotipikus gépek stb., ezek azonban gyakorlati szempontból sohasem jöttek komolyan számításba. Ami pedig a legújabb rendszerű „fotografikus” szedőgépeket illeti (ilyen például a magyar találmányú Luminotype is), ezek valóban sokatígérő és igen szellemes szerkezetek; forradalmat is jelentenének a könyv- és ujságelőállítás technikában, csak hogy igen költséges forradalmat; mert bizony: akkora tőke van most világszerte investálva a Linotype stb. rendszerű soröntő gépekben meg az egyes betűket öntő Monotype-féle masinákban, s annyira telítve van a világpiac az említett szedőgépekkel, hogy újabb rendszerű drága gépek széleskörű bevezetésére egyelőre nem sok a kilátás.

A több mint kétszázféle szedőgép közül tehát csak néhány típusnak sikerült a széleskörű gyakorlati használhatóságig eljutnia. A többinek a föltalálója közül ki elpusztult, ki megbolondult a nagy probléma feszegetésében. Tönkrement úgyszólván valamennyi.

Voltak ezek közt az elvérzett föltalálók közt magyar emberek is, így a bajai *Kliegl József Péter*, aki 1833-tól 1870-ig, tehát közel negyven esztendőn át bajlódott a maga egyes betűket egymásmellé sorzó, zongoraformájú masinájával. Gépe most a Nemzeti Múzeum lomtárában hever. Londonban 1850-ben *Benyovszky* őrnagy logotípiás rendszert mutatott be. *Budaházy Tamás* beregszászi tanár nevét 1870 körül emlegette a sajtó, mint szedőgép-föltalálót. *Kövesdy Dániel* 1890 körül kért állami szubvenciót a maga szedő- és osztógépéhez, de Kemény Gábor közmunka- és kereskedelemügyi miniszter elutasította, mondván, hogy bár igen szép ez a találmány, de sok szegény betűszedőt tenne kenyérszénkülivé. *Mérai Horváth Károly* több mint 30 esztendőn át, 1885 óta dolgozott a maga egyes betűket öntő szedőgépén, az Elektrotypographon, amely – ha a világháború nem jön közbe – kellő finansziális megalapozás mellett ma komoly versenytársa lehetne a Monotypének. *Porzsolt Jenő*-nek már 1895 körül volt angol szabadalma fotografikus szedőgépre. Hasonló eszmére jutott 1918-ban *Uher Ödön*, aki később *Czakó Elemér dr*-ral megszerkesztette a Luminotype-et.

A nálunk, Magyarországon használatban lévő szedőgéptípusok mind amerikai eredetűek, nevük: *Linotype* (föltalálta Mergenthaler Othmar, forgalomba került 1887-ben), *Typograph* (föltaláló Rogers John, a gép gyártását 1888-ban kezdték meg), *Monotype* (föltalálta Lanston 1894 körül). Az *Intertype*-et 1913-ban jobbra a Linotype lejárt szabadalmainak fölhasználásával állította össze Scudder mérnök. Ugyancsak ő volt föltalálója még 1893-ban a *Monoline*-nek, amellyel 1910 és 1917 közt egyebek közt a Pester Lloydot is szedték, de amelynek a gyártását azóta megszüntették.

Minálunk leelőször 1891-ben próbálkoztak meg egy „szedőgép”-nek nevezett apparátussal. Ez a Lagerman svéd mérnök Typotheternek nevezett készüléke volt. Egy tölcserforma szerkezet volt az egész, amelyet a betűszekrény szélére erősítettek. A sorok zárása külön kis apparátussal történt, tehát a szedés előállítása két szedő munkásságát vette igénybe. A szekrény előtt Plökl Antal állott, aki két kézzel kapkodta ki a betűtípusokat a szekrényből, dobálgatta a tölcserbe, ahol szépen talpra állították, mégpedig szignatúrával fölfelé. A kizárást egy másik szedő végezte külön.

1897-ben Bécsben ki volt állítva a Typograph soröntő gép egy ősi példánya. Ezt a Pallas Rt. megvette, s Opprecht Adolf szaktársat állította melléje operátornak.

A szedőgépek erőteljesebb inváziója azonban nálunk tulajdonképpen csak a most zajló század hajnalán kezdődött meg. A Budapesti Hírlap nyomdája indította meg, ahová 1900-ban 2, majd a következő esztendőben 8 Linotype vonult be. Az első Linotype-gépszedő Littauer szaktárs volt. 1902-ben már a Magyar Hírlap nyomdájának is volt 7 Linotype-gépe (a nyomda e gépeinek száma 1906-ig 15-re, 1911-ig 17-re emelkedett). Megindult 1902-ben a Typograph nagyobbarányú terjedése is: a Beer-féle részvénytársaság (korábban Kosmos-, később Globus-nyomda) 5 Typographot hozatott Székely Artúr budapesti főképviselő útján (1904-ben már 12 Typographja volt a Globusnak); az Európa-nyomdába 3, Győr városába pedig 1 Typograph került ebben az esztendőben. Ugyancsak 1902-ben hozták Budapestre a steyeri fegyvergyár által gyártott első Monoline soröntő gépeket is. A Pesti Könyvnyomda Rt. rendelt belőlük kettőt, úgyhogy az esztendő végén Magyarországon üzemben lévő szedőgépek összes száma már 29-et tett ki.

1904-ben a Budapesti Napló vállalata 5, a Légrády Testvérek nyomdája pedig 10 új Linotype-et hozatott. Ugyanebben az esztendőben az Athenaeum megkezdte az egyes betűket öntő Monotype szedőgépek beállítását, egyelőre 4-et hozatva belőle, amely szám azonban rövidesen 12-re, 1912-ig 15-re emelkedett.

1905 tavaszán már 62 volt a magyarországi szedőgépek száma, ami szükségessé tette a gépszedő-árszabálynak a kollektív szerződés keretén belül való megalkotását. A budapesti árszabályt 1905 november 12-én kötötték meg; követte ezt 1906 végén a vidéki árszabály megkötése is.

1906-ban a Nap nyomdája (1917-től Ujságüzem volt a címe, mígnem néhány éve bele nem olvadt az Athenaeumba) 5 Linotype-et állított be (számuk 1911-ig 20-ra, 1912 nyaráig 26-ra szökkent föl), 2 Linotype-et kapott 1906-ban a Neues Politisches Volksblatt nyomdája, 2–2 Typographot a Gelléri és Székely, meg az Uránia nyomdák, s egyszerre 8 Monotype vonult be ez évben a Wodianer-féle tipográfiába.

1907-ben a Globus-nyomda a maga 12 Typograph-gépéhez 1 Linotype-et is kapott. Légrádyék pedig a maguk 10 Linotype-je mellé 2 Monotype-et állítottak be (a következő esztendőben még egy harmadikat). Nagyarányú beruházás volt ez évben a Pester Lloydé is: egyszerre 10 Monoline soröntő gépet hozattak Steyrből (ezek számát 1912-ig 16-ra szaporították). Gépen szedték ekkor már Biraucz Döme lapját, a Poporul Roman-t is; 2 Typograph-masina dolgozott a kisded officínában.

1910-ig az Európa-nyomda szedőgépparkja 8 Typographra nőtt. Ebben az esztendőben a Stephaneum is belépett a szedőgépes üzemek sorába; egyelőre 4, a következő évben további 3 Monotype szedőgépet állítva be a nyomdájába.

Az 1911-es év a Linotype terjedésére volt kedvező. Ilyenfajta új szedőgépeket állítottak be: az Anglo-nyomda 1-et, a „Polgár” című napilap németuccai nyomdája 3-at, a Fritz-nyomda 2-t, a Garai-nyomda 2-t, a Merkantil-nyomda egyelőre 1-et, a Schulhof-féle officína (később Magyar Könyvnyomda, majd Révai) pedig 4-et. A Légrády Testvérek 3 Monotype-je mellett

ekkor 13 Linotype szedőgép működött (1912-ben 15, 1917-ben pedig már 17 volt itt a Linotype-ek száma).

Talán már unalmas is a szedőgépek terjedésének ez a tüzetes kipécézetése. Annál is inkább, mert a nyomdák mindnagyobb száma kezdett rátérni a szedőgépes munkarendszerre. Vegyük csak a jelentékenyebb mozzanatokat.

A Franklin-Társulathoz 1912-ben vonult be az első 2 Monotype gép; 1917-ben 7, 1918-ban pedig már 12 volt ott belőle, a 2 Typographot nem is számítva. A Világosságnál az első 7 Linotype-et 1912-ben szerelték föl. A Hungária-nyomdában a Neues Pester Journalt 1914-ben kezdték el Linotype-en szedetni, egyszerre 12-t hozatva e szedőgépből. Az Athenaeum a maga 15 Monotype-je mellett 1917 körül kezdte meg a Linotypenek is a használatát, egyelőre csak 3-at állítva be belőle. A Pester Lloyd Monoline-gépeit 1918-ban dobták sutba, Linotype-eket állítva be helyükbe. Ugyanígy jártak el a Pesti Könyvnyomda Rt.-nél, amelynek 1920 körül már csak 6 Monotype-je és 4 Linotype-je volt. A Hornyánszky-nyomda első Linotype-gépeit 1918-ban szerelték föl.

A háború utáni első években a szedőgépek szaporodásában stagnálás következett be. Később azonban egyre több új gépet szereltettek föl az üzemek. Különösen a kisüzemek állítottak be nagy számban szedőgépet. Egyébként a szedőgépek szaporodására vonatkozóan kellő áttekintéssel szolgál az alábbi táblázat.

A szedőgépek száma Budapesten 1905-től 1933-ig:

	Linotype és Intertype	Monoline	Monotype	Typograph	Összesen
1905-ben	32	2	8	19	62
1910-ben	60	10	32	25	127
1915-ben	136	10	44	33	223
1920-ban	155	–	47	37	239
1927-ben	239	–	69	42	350
1930-ban	284	–	77	37	398
1933-ban	286	–	80	32	398

A hírlapok eredete

Már az őskorban nyomára akadunk a hírlapirodalomnak. Ilyen volt az „Acta Diurna”, a római nép naplója, mely rövid kivonatban közölte a politikai eseményeket és a népgyűlésekről szóló tudósításokat, továbbá apró híreket a menyegzőkről és elválásokról, halálozásokról, kivégzésekről, perekről és kocsmai verekedésekről. (E lap megjelenéséről klasszikus írók fennmaradt írásaiból, hivatkozásaiból nyerünk hű képet.)

A nyomtatott hírlapok bölcsőkorát a 15–16. században kell keresnünk. Ezek a lapok különféle címek alatt jelentek meg, apró röpívek formájában, amelyek nevezetesebb politikai és történeti eseményekkel, Amerika fölfedezésével, a reformációval foglalkoztak, közöltek leírásokat természeti tűneményekről, üstökösjárásról, csodákról, fejedelmek, hadvezérek dicsőítéséről, haditettek magasztalásáról.

A legrégebbi „röpív” Augsburgban jelent meg 1474-ben: „Vermerckt den gemeine Anschlag” címmel, négy oldal terjedelemben.

1905-ben ugyancsak Augsburgban jelent meg a „Copie der Newen Zeytung aus Bresilly Landt” című nyomtatvány, mely különösen azért nevezetes, mert az első ismert „röpív”, amelynek fején a „Zeitung” szó szerepel (Budapesti Egyetemi Könyvtár.)

A 15. századból 56 németnyelvű nyomtatványt, a 16. századból pedig 1261-et sorol föl művében *Kertbeny* „Magyarországra vonatkozó régi nyomtatványok 1454–1600” cím alatt, ezek tartalma a Magyarországon napvilágot látott „Zeitung”-ok és Relatiókból való. Ide tartoznak a mohácsi csatát leíró egykori ujságlapok is. (*Fraknói* „Magyar Könyvszemle”, 1876. I. f.)

1527-ben nyomtatták Angliában a „News Tidings” ujságlevelet, amely ugyancsak a mohácsi veszedelemmel foglalkozik. (*Watts*: British Museum.)

1587-ben került ki Manlius János vándornyomdájából (Monyorókerék) a „Newe Zeitung aus Ungern” című röpív, mely egyike volt az első magyarországi röpíveknek.

1609-ben Carolus János nyomdász Strassburgban „Zeitung”-ot adott ki, mely már rendszeresen – hetenkint egyszer – megjelent.

A „Frankfurter Zeitung” első száma (mint hetilap) 1615-ben jelent meg.

Franciaországban az első rendes francia hírlap „Gazette” néven 1631-ben jelent meg. Szerkesztője Renaudot orvos volt. Az első napilap „Le Journal de Paris” cím alatt 1777-ben indult meg.

Németalföldön (Harlemben) 1656-ban Castelein Ábrahám alapította a „Haarlemsche Courant” című hetilapot.

Svédországban az első nyomtatott hírlap az „Ordinare post Tidende” volt, mely 1643-tól 1683-ig élt.

Dániában 1644-ben látott napvilágot az „Ordinaire Couranten” című ujság.

1684-ben Luccában (Olaszország) „Giornale” cím alatt hírlapot nyomtattak 12-rét kis íven; ugyanilyen címen jelent meg Velencében 1686-ban Albrizzi Jeromos nyomdájában.

Ausztriában, Bécsben, 1671-ben jelent meg a „Wiener Blättl”; 1703-ban pedig a „Wienerisches Diarium” első száma, hetenkint kétszer. (Utóbbi 1780 januárjában a „Wiener Zeitung” nevet vette föl.)

Oroszországban 1703-ban „Gazette de Moscou” elnevezéssel indult el útjára az első orosz hírlap.

Amerikában az első ujság 1704-ben jelent meg „Boston News-Letter” címen John Campbell alapításában.

Finnországban az első ujság: a „Tidningar” svéd nyelven indult meg.

Az első angol napilap a „Daily Courant”, 1702 márciusában jelent meg.

A legelső amerikai hírlap Bostonban 1704-ben jelent meg „Boston News” címen.

1705-ben II. Rákóczi Ferenc hívei adtak ki „Mercurius Veridicus ex Hungaria” címen hetilapot, amely 1710-ben szűnt meg.

Az egykori lapkiadók lapjaik elnevezését előszeretettel kölcsönözték a mitológiából. Így: az angol „English Mercury”; a francia „Mercure Francois”, nálunk a latinnyelvű „Mercurius Hungaricus”, „Magyar Mercurius” (1792); „Hebe”, „Klio”, „Aspasia”, „Aurora” és „Hajnal”. Az égboltozat adta a címét a „Sun”, „Star”, nálunk a „Napkelet”, „Nap” című lapoknak.

1713-ban Angliában, amidőn behozták a hírlapbélyeget, egy angol kiadó úgy játszotta ki ez intézkedést, hogy vászonra nyomatta hírlapját „Politikai Zsebkendő” címen.

1764-ben Landerer Mihály nyomdász kiadásában látott napvilágot a hetenkint kétszer megjelenő „Pressburger Zeitung”. (Ez a pozsonyi ujság ma is fönáll.)

A Ráth Mátyás „Magyar Hírmondó”-jának első száma 1780-ban jelent meg (hetenkint kétszer) Paczkó Ferenc Ágoston könyvnyomdájában Pozsonyban.

1806-ban indult meg Kulcsár István szerkesztésében a „Hazai Tudósítások”, amely négy oldalnyi terjedelemben jelent meg.

Törökországban (Szmírnában) 1825-ben alapította Blacque (francia) a „Spectateur de l’Orient” című első ujságot.

1827-ben indult meg az első erdélyi magyar ujság, a „Hazai Híradó”, Pethe Ferenc szerkesztésével.

1830-ban 10 magyar hírlap és folyóirat jelent meg, 1840-ben 26, 1849-ben 86, 1854 elején 20, 1861-ben 52, 1867-ben 80, 1872-ben 198, 1878-ban 281, 1881 elején 356 hírlap és folyóirat jelent meg Magyarországon magyar nyelven. Idegennyelvű lapok és folyóiratok Magyarországon 1881-ben: német 120, szláv 56, román 20, olasz 3, francia 2, héber 1.

1840-ben jelent meg a „Mult és Jelen” című ujság Szilágyi Ferenc kiadásában.

A magyar hírlapirodalomban korszakalkotó volt Kossuth Lajos politikai ujságjának: a „Pesti Hírlap”-nak megjelenése, mely 1841 januárjában indult el útjára; ugyancsak ez évben indult meg Vajda Péter szerkesztésében a „Világ” című ujság, utóbbi azonban 1847-ben megszűnt.

1849-ben a „Nemzeti Politikai Hírlap”, amely eleinte „Nemzeti Ujság” néven jelent meg, politikai napilappá lett.

Vidéki hírlapirodalmunk 1848–49-ben nagy lendülettel indult meg. Ekkor keletkeztek: „Alföldi Hírlap”, „Brassói Lap”, „Arad”, „Kolozsvári Híradó”, „Tiszavidéki Ujság”, „Szegedi Hírlap” és a „Székely Hírmondó”.

Külföldön 1884-ben a következő magyarnyelvű ujságok jelentek meg: Bukarestben a „Híradó”, Amerikában pedig a „Nemzetőr”.

1880-ban Magyarországon magyar nyelven 22 politikai napilap és 26 politikai hetilap jelent meg.

1884. év decemberében Budapesten a következő napilapok jelentek meg: „Budapest” (7 szedő, 1 tanonc), „Budapesti Hírlap” (14 szedő, 1 tanonc), „Budapester Tagblatt” és „Neues Politisches Volksblatt” (20 szedő, 3 tanonc), „Fővárosi Lapok” (3 szedő, 4 tanonc), „Egyetértés” (25 szedő), „Függetlenség” (9 szedő, 1 tanonc), „Magyar Állam” (4 szedő, 12 tanonc), „Magyar Föld” (5 szedő, 1 tanonc), „Magyar Korona” (9 szedő, 4 tanonc), „Nemzet” (20 szedő, 3 tanonc), „Neues Pester Journal” és „Politisches Volksblatt” (20 szedő), „Pesti Napló” (25 szedő, 3 tanonc), „Pesti Hírlap” (16 szedő, 2 tanonc), „Pester Lloyd” (23 szedő).

A németországi kivételes törvény nyomában a múlt század kilencvenes éveiben egész Európán anarchista áramlat futott keresztül. Magyarországon is alakultak ilyen társaságok s lapokat is adtak ki „Radical”, „Népakarat” és „Volkswille” címen.

1894 január 1. napján Budapesten 22 napilap jelent meg: 16 magyar és 5 német. Magyar szövegű ujságok: „Budapest”, „Budapesti Hírlap”, „Budapesti Közlöny”, „Egyetértés”, „Fővárosi Lapok”, „Hazánk”, „Honvéd”, „Kis Ujság”, „Magyarország”, „Magyar Állam”, „Magyar Hírlap”, „Magyar Estilap”, „Nemzet”, „Pesti Hírlap”, „Pesti Napló”, „Szabad Szó”. Németnyelvű lapok: „Budapester Tagblatt”, „Neues Pester Journal”, „Neues Politisches Volksblatt”, „Pester Lloyd”, „Politisches Volksblatt”.

A 22 lapnál dolgozott 304 hírlapszedő, 37 hirdetésszedő, 23 gépmester, 35 tömöntő, 33 tanonc és 46 szak- és nem szak-korrektor.

Magyarországon az első munkáslap: a „Munkások Ujságja”, 1848 április elején jelent meg *Táncsics Mihály* szerkesztésében, eleinte hetenkint egyszer, utóbb kétszer, ámde a lapot radikalizmusa és szókimondása miatt egy esztendőn belül tönkretették. Táncsics nem bírta letenni a „kauciót”, mire a rendőrminiszter a lapot betiltotta.

1868 elején újból „Munkások Ujságja” címen jelenik meg egy munkáshírlap, amelyet „a munkások egy barátja” *Kunsági* néven szerkeszt, később átveszi a lap szerkesztését *Beermann Guidó*.

1869-ben indult meg az „Arany Trombita”, amelyet a börtönből megvakultan szabadult Táncsics szerkeszt; a lap alcíme „Munkások Ujságja” volt. Az „Arany Trombita” a munkások közönye és a hatalom üldözése miatt csak rövid életű volt, amikor a lap egyik szerkesztőjét, *Sassy Árpád*-ot, élelhangú cikke miatt 1 évi fogházra ítélték, a lap megszűnt.

1870 áprilisában *Külföldi Viktor* szerkesztésében jelenik meg az „Általános Munkás-Ujság” („Allgemeine Arbeiter-Zeitung”).

1871-ben *Politzer Zsigmond* indítja meg a „Testvériség” („Brüderlichkeit”) című munkás-ujságot, amelyből azonban csak nyolc szám jelenhetett meg. Ekkor folyt le ugyanis a „hűtlenségi pör”, amely lehetetlenné tette a munkásujság megjelenését.

A „Munkás Heti-Krónika” („Arbeiter Wochen-Chronik”) első száma 1873 elején jelent meg. E lap magyar szövegét 1879-ben *Kaczander Gyula* szaktárs szerkesztette.

1877 májusában *Külföldi Viktor* szerkesztésében megjelenik a „Népszava” első száma négy kis oldalon, kéthetenként.

1880-ban a „Munkás Heti-Krónika”-nak csak 4 száma jelent meg, az ötödik szám már a büszke „Népszava” fej alatt jelent meg, a lap egybeolvadt a „Népszavá”-val.

1895 május 1-én a „Népszava” napilappá lett. Azonban kaucióját az ellene indított perek hamarosan fölemésztették, így augusztus elején hetenkint kétszer, sőt később hetenkint már csak egyszer jelenik meg. 1899-ben ismét hetenkint háromszor jelent meg.

1905 április 1-én a „Népszava” újra napilappá lett és 1909 októberétől kezdve saját üzemében, a Világosság-nyomdában készül.

Az elmúlt ötven év alatt megszűnt napilapok jegyzéke:

1. „Alkotmány”.
2. „A Nap”.
3. „A Nép”.
4. „Budapest”.
5. „Budapesti Napló”.
6. „Budapester Tagblatt”.
7. „Budapesti Ujság”.
8. „Déli Hírlap”.
9. „Egyetértés”.
10. „Esti Élet”.
11. „Esti Hírlap”.
12. „Esti Ujság”.
13. „Fővárosi Lapok”.
14. „Friss Hírek”.
15. „Függetlenség”.
16. „Független Magyarország”.
17. „Független Ujság”.
18. „Hazánk”.
19. „Honvéd”.
20. „Közgazdasági Napló”.
21. „Magyar Állam”.
22. „Magyar Estilap”.
23. „Magyar Nemzet”.
24. „Magyar Szó”.
25. „Magyar Ujság”.
26. „Nemzet”.
27. „Országos Hírlap”.
28. „Pester Journal”.
29. „Pester Zeitung”.
30. „Politisches Volksblatt”.
31. „Pesti Tükör”.
32. „Szabad Szó”.
33. „Szózat”.
34. „Tőzsdei Hírlap”.
35. „Új Hírek”.
36. „Virradat”.
37. „Világ”.
38. „Vörös Ujság”.

Ezenkívül egy francia, román és egy szerb napilap szűnt meg az elmúlt ötven év alatt.